

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, estetică și cultură

Cuprinsul:

Sculptorul Romul Ladea :

Iovan Iorgovan

- PROBLEME SOCIALE:** *Marii gazetari dela Arad* . . . . . **Ion Clopoțel**
Clasa noastră intelectuală din Ardeal . . . . . **Petre Suciu**
Chestiunea raporturilor cu sârbi . . . . . **Sever Bocu**
Principiile organizării Statului român . . . . . **Redacția**
Contribuțiuni la problema mortalității infantile în Banat . . . **Dr. Ion Adam**
Biometrie medicală și statistică vitală . . . . . **M. Vestemean**
- ACTUALITAȚI:** *Dece tăcere?* **Dumitru Corvinul**
Câteva probleme românești la margine de țară . . . . . **Horia Trandafir**
Tratatul minorităților . . . . . **Eugen Victor Popa**
Servituțiile feudale . . . . . **Horia Trandafir**
- TRANSILVANIA VECHIE:** *Evo-cări ale zilelor de ieri* . . . . . **Dr. Titu Popa**
- PAGINI LITERARE:** *Mi resta un sol desire (Eminescu)* . . . . . **Mina Boschi**
Sogno d'un mattino d'estate . . . **Giuseppe Marasca**
„Visul unei dimineți de vară (traducere) . . . . . **Rodica Clopoțel**
Numele de familie al lui Șt. Herce . . . . . **I. C. Nicola**
Adevăr și înțelepciune din cărți **Dr. Odiseu Apostol**
- FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:**
O scrisoare a primarului din Arad . . . . . **Dr. C. Radu**
Poreclă în renume. — Drama morală din 1910. — Limba maternă. — Servituțiile feudale. — Români în Carpați și la Dunăre. — Puterea presei. — Dece lipsește hârția. — Un pedagog iscusit: Toma Cocișiu . . . . . **Redacția**
- OPERTA:** *Iovan Iorgovan (sculptură)* . . . . . **Romul Ladea**

Editura „Societatea de Măine“

Director : ION CLOPOȚEL

Inscrisă în registrul Trib. Com. Ilfov cu Nr. 1927/38. Redacția și Administrația : București 6, str. Dr. Aachi 11 (Cotroceni).

APARE LUNAR

no 5 anul 19

Mai 1942

no 381 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE :

Autorități, birouri, bănci . . . 1500 L
Societăți culturale, școli . . . 1000 L
Liber-profesioniști . . . . . 600 L
Funcț., studenți, muncitori . . . 500 L
prin CEC nr. 1218

In străinătate : dublu
Abonamente se remit anticipat
— Un exemplar lei 50 —

Editura „Societatea de mâine“

Iși va reîncepe încurând activitatea întreruptă în Cluj, va tipări o „bibliotecă realistă a românului de pretutindeni“, adică tratarea organică în serie și în unitate programatică, a actualităților românești, a stărilor de lucruri din toate unghiurile românismului.

Pregătirile noastre sunt avansate.

O seamă din prietenii „Societății de mâine“ își înfrățesc eforturile a face posibilă apropiata apariție a unor cărți cu un conținut de mare folos pentru evoluția viitoare a românismului.

Centrul editurii va fi într'unul din orașele Transilvaniei.

C.A.M.

C.A.M.

Țigaretetele

TOMIS, MIHAI BUCUREȘTI VIRGINIA, GOLF

PRIN GUSTUL ȘI AROMA CE AU, SATISFAC PE CEI MAI PRETENȚIOȘI FUMĂTORI

UZINELE METALURGICE UNITE „TITAN, NADRAG, CALAN“ S. A. R.

ACTIV BILANȚ GENERAL INCHEIAT LA 31 DECEMBRIE 1941 PASIV

Investițiuni 1924-1940	811.500.000		Capital social	500.000.000
„ 1941	18.000.000	829.500.000	Fondul primelor de emisiune	100.000.000
Acțiuni, efecte publice și cupoane		133.583.671	„ de rezervă statutar	104.500.000
Casa: numerar	49.352.400		„ de amortizare 1924 — 1940	560.047.068
Disponibil la bănci	70.143.059	199.495.458	Fondul de amortizare 1941	69.952.932
Debitori		839.723.160	Rezerve speciale impuse	99.187.100
Stoc de materiale și fabricate		547.071.755	„ pentru creanțe dubioase	25.812.900
			Fondul Casei de Pensie a personalului T. N. C.	65.000.000
			Fondul pentru clădirea localului birourilor București	5.000.000
			Dividende neridicate	72.862.360
			Creditori	741.707.188
			Beneficiu reportat din 1940	4.582.296
			Beneficiu net din 1941	120.722.200
		2.469.374.044		125.304.496
				2.469.374.044
Garanții statutare	225.000		Deponenți garanții statutare	225.000
Conturi de ordine debitoare	259.840.482		Conturi de ordine creditoare	259.840.482

CONTUL DE PROFIT ȘI PIERDERE

încheiat la 31 Decembrie 1941

CHELTUELI

VENITURI

Cheltueli generale	70.523.799	Beneficiu reportat din 1940	4.582.296
Dobânzi	14.180.658	Beneficiu brut din 1941	439.743.065
Comisioane bănci	4.597.507	Beneficiu din participatiuni	3.446.653
Impozitele societății		Ministerul de Finanțe ct. impozite încasate și achitate (taxa de consumație, cifra de afaceri etc.)	358.632.568
Ministerul de Finanțe, ct. impozite reținute (taxa de consumație, cifra de afaceri, etc.)	358.632.568		
Cheltueli pt. scopuri de ocrotiri sociale	48.239.531		
Fondul Casei de Pensie a personalului T. N. C.	42.524.501		
Amortizări pt. investițiuni	69.952.932		
Beneficiu reportat din 1940	4.582.296		
Beneficiu net din 1941	120.722.200	125.304.496	
		806.404.582	
			806.404.582

Președintele Consiliului de Administrație și Administrator Delegat: **Ing. C. Orghidan** Director Financiar: **Dr. P. Dimian**
Verificat și găsit conform registrele:

Cenzori: **C. Ștefănescu-Brăila**, expert contabil; **Prof. S. Iacobescu**, expert contabil; **Colonel Tărtășescu**

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURALĂ

Marii gazetari dela Arad

Este o sarcină extrem de grea să evoci figurile cari au dat atâta strălucire tiparului românesc în marele oraș al hotarului etnic dela soare-apune. Mi-am dat seama despre dificultățile și răspunderile unei atari întreprinderi încă înainte cu mulți ani, când am fondat în Cluj acea „Biblioteca ziaristică“ editată de Sindicatul Presei române din Ardeal și Banat al cărui președinte am fost vreme îndelungată. Numai într'o *serie de volume* poate fi epuizată cercetarea minuțioasă a unei activități ziaristice dintre cele mai laborioase și mai organizate, mai însuflețite și mai rodnice în rezultate, cum rar se poate înregistra chiar la popoarele de veche cultură europeană.

Străduințele mele în această direcțiune au fost numai în parte realizate: am satisfacțiunea, că am izbutit să înduplec pe marele vlădică-gazetar Roman Ciorogariu în ultimii ani ai vrâstei sale patriarhale să-mi grupeze amintirile asupra *Tribunei* din Arad într'un volumaș care va servi pentru totdeauna drept un autentic izvor de informațiune asupra cotidianului de splendidă și eternă glorie dela Arad. În aceeaș bibliotecă profesorul-publicist Ion Mateiu a tipărit un studiu asupra eruditului gazetar Ion Bechniț — cu adevărat director primar al *Tribunei* întemeiate în Sibiu. În prefața micei monografii asupra celui mai instruit om politic de dincolo Vasile Goldiș, — cu această monografie inaugurând eu biblioteca ziaristică amintită— explicam scopul, și, într'o fugară trecere în revistă pomeniam numele gazetelor și gazetarilor de ieri și insistam asupra datoriei de a se proceda la încheierea acelei galerii de condee calificate cari au frământat sufletul nației înălțându-l spre culmile supreme ale idealurilor de independență și progres.

Pentruca o astfel de gazetărie românească, eroică în atitudini și ireproșabil scrisă, să ia naștere în Arad, trebuia presupusă existența unor condițiuni sociale prielnice. Adică era necesar un mediu românesc creat de o generație luptătoare. Fără tradiții vechi de eroism și fără un mănunchiu de fruntași între fruntașii românilor, n'ar fi prins rădăcini acolo o presă curajoasă și capabilă să se desvolte sub auspicii atât de fericite.

Dar Aradul care încă din 1812 adăpostea preparandia română cu profesori de talia unor Țichindeal și Moise Nicoară, era orașul unor familii românești de bună condiție, cari-și puteau afirma o deplină independență materială și un risc de luptă politică neostoită. Aceste familii rezemau în imensa masă compactă românească a regiunii în care străinii puteau fi numărați pe degete. În clipa când au fost sfărâmate cătușile iobăgiei din 1848, românii au ieșit coplesitor deasupra. Comitatele Aradului și Zarandului erau conduse de români: prefectii județeni erau Iosif Hodoș, Pipoș, Gheorghe Popa, totodată membri ai casei magnaților (senatului).

Acesta era mediul care hotăra de soarta presei. Stănescu, Atanasie Marienescu, Nic. Onciu preluau sceptrul destinelor dela antecesori. Ion Rusu Șirianu, Bechniț, Slavici și Mangra, deci prima echipă conducătoare a *Tribunei* din Sibiu, erau arădani. Deodată cu strămutarea *Tribunei* în Arad, ei sunt prezenți în fruntea ei alături de asociatul lor dela Sibiu gigantul Eugen Brote, fost vicepreședinte al partidului național român și cel care a deslănțuit faimosul proces al Memorandului.

Episcopul Roman Ciorogariu a dat prețioase relațiuni asupra trecutului *Tribunei* până-ce acest ziar s'a văzut instalat în casă proprie—cel dintâiu palat de presă românească în Transilvania. A fost o sărbătoare națională atunci în 1908! Un triumf al presei. „Tribuna“ era bine utilată, cu linotipuri și mașini rapide de presă, cu librărie și compartimente de muncă dinainte prevăzute. Anul 1909 e al festivității inaugurării palatului în mijlocul unui entuziasm de nedescris.

Bucuria gazetarilor era deosebit de mare, căci viitorul profesiei lor primea o certitudine care lipsise până atunci.

Ei proiectează repede gruparea lor într'un sindicat românesc, cuprinzând pe toți gazetarii de carieră din Ardeal și Banat. Fac statute și convoacă cea dintâi adunare generală de constituire în 20 Decembrie 1909. Acest document merită a fi înmprospătat. Conducerea sindicatului aleasă cu acest prilej este următoarea:

Octavian Goga, președinte, *Sever Bocu* vicepreședinte, *Iosif Șchiopul* secretar, membri: *Lucian Bolcaș*, *Valeriu Branisce*, *Sever Dan*, *Silvestru Moldovan*, *Ion Montani*, *Ghiță Pop*, dr. *Dionisie Stoica*, Gh. *Stoica*, *Teodor Păcățianu*, *Vasile Osvadă*, *Ioan Moța*, *Mihail Gașpar* și *Aurel C. Domșa*.

Deci întregul mănunchiu de gazetari profesioniști din Ardeal și Banat se organizează într'un sindicat, înfrățindu-se în apărarea intereselor lor. În jurul celor dela *Tribuna* se strâng cu toții, dela *Gazeta Transilvaniei*, *Drapelul*, *Telegraful*, *Unirea*, *Libertatea* ș. a.

Și nu mai încape îndoială, că în favoarea slujitorilor presei se pornește un curent general, onorat în anul următor 1910 de dania istorică a mecenatului dela Orăștie dr. *Ioan Mișu* care testează 25.000 coroane ca bază a unui Fond de ajutorare al ziariștilor.

Sindicatul n'a fost recunoscut de autoritățile maghiare, iar înscrierea ca personalitate juridică i-a fost refuzată.

Numai grație legăturilor d-rului *Ion Mișu* cu contele *Ștefan Tisza* s'a aprobat funcționarea *Fondațiunii* sale...

Dela *Carcalechi*, Gh. *Barițiu*, *Șaguna*, *Diamandi Manole*, mecenaii *Mocioni* (cari au sprijinit gazetele conduse de iluștrii publiciști *Vichentie Babeș*, *Alexandru Roman* și *Valeriu Branisce*) și *Murășenii*, până la stabilitatea profesională a gazetarilor dela *Tribuna* (fuzionată în 1912 cu *Românul*) este un drum dramatic parcurs. Aproape o sută de ani de spinoasă muncă în ogorul cel mai trudit și mai hazardat al vieții intelectuale.

Gazetarii dela *Arad* făcuseră din „*Tribuna*“ o redută care chema sub steagul luptei neînduplecate întregul românism. Niciun colț de lume românească nu era uitat. Nenumărate articole și informațiuni asupra românilor din *Balcani*, *Rusia* și *Austria*, „*Tribuna*“ devenise monitorul cel mai autorizat al solidarității universale românești.

Dar în măsura în care glasul de trâmbiță al „*Tribunii*“ întăria zi cu zi unitatea spirituală a poporului român, înfierând opresiunile, în acelaș ritm se întăreau prigoanele — foarte felurite și ele în felul lor. Nu numai șicane de ordin administrativ. Nu numai procese de presă. Erau alte capcane conduse cu mână lungă. Printre ele era încercarea de dismembrare, de spargere a rândurilor, de încetare a luptei și trecerea chiar de partea cealaltă a baricadei.

Așa s'a provocat marea dramă morală a anului 1910, când *Ioan Slavici*, *Eugen Brote* și *Vasile Mangra* se despart de „*Tribuna*“, cedând unor tentații savante și retransându-se în jurul acelei faimoase „*Corespondența română*“ (cu scopul culegerii unor informațiuni „obiective“ asupra stărilor din dubla monarhie).

„*Tribuna*“ însă s'a recules, cursa a fost demascată, iar grupul tribuniștilor a rămas și mai intransigent pe pozițiunile comandamentelor naționale și culturale.

Conflictul „*Tribunii*“ cu organul oficial al *Comitetului* național a izbucnit fără îndoială și de pe urma defecțiunii celor trei din 1910, dar o cauză trebuie căutată și în atmosfera provocată de îndelungile și agitatele tratative conduse de d-rul *Ion Mișu*.

Fuziunea cu „*Românul*“ a refăcut unitatea frontului politic al partidului național român, care dealtfel nu fusese compromis deoarece tribuniștii nu ieșiseră din partid, ci erau doar aderenții unei tactice mai repezi și mai luptătoare, mai „oțelite“. Solidaritatea națională era neștirbită.

Spiritul „*Tribunii*“ nu se preta la oficializare. Forța lui rezida în critica liberă, în „părerile libere“ ale lui *Ilarie Chendi*. „*Tribuna*“ nu putea fi încorsetată ca organ oficial de partid. Dacă i se lăsa libertatea gazetărească, ea și-ar fi împlinit misiunea de o sută de ori mai bine.

Dar nu e ceasul reproșurilor și rechizitoriilor. Ne preocupă numai aportul adus de gazetari în cultura românească de ieri. În cultura concepută în multiplele-i înțelesuri: orientare, luptă, progres național și social, oțelirea a caracterelor.

Gazetarii din *Arad* au fost foarte bine pregătiți, elită între elitele intelectuale. Vervă scilpitoare, spirit critic, ofensivă împotriva opresiunii, mediocrității, necinstii, corupției și lașității. Ziarul dela *Arad* era o înaltă școală de moralitate și dirijare a culturii naționale. Și

ca fond și ca formă acea presă rămâne o pildă pentru generații întregi. Poate că niciodată cuvântul gazetăresc n'a fost la noi o expresie mai pură și mai integrală a conținutului moral și n'a atins culmi atât de înalte de ordin etic.

La această tribună superioară a destinelor noastre creștea o societate întreagă, se modela și cristaliza voința colectivă, se plămădia sufletul românismului, pregătit astfel pentru marile victorii ale emancipării apropiate.

Presă își lua revanșa, își plătia tributul față de fondatori, și la rândul ei introducea în spirite o conduită înprospătată a intransigenței, a educației, a disciplinei și a demnității de români!

De aici profundele ecouri și revirimente în opinia publică a românilor din Transilvania. Eforturile gazetărești ale lui Barițiu și Murășenilor cu „Gazeta Transilvaniei”, ale lui Șaguna cu „Telegraful român”, ale memorandiștilor cu „Tribuna” din Sibiu, ale unor Augustin Bunea și Moldovănuț cu „Unirea” dela Blaj, ale Mocionilor cu „Albina” și „Federațiunea”, cu „Dreptatea” și „Drapelul” și-au atins apogeul în „Tribuna” și „Românul” din Arad.

Cuvântul gazetăresc a schimbat o lume, a dărâmat imperii seculare și a preparat viitorul statelor naționale întemeiate pe noi raporturi sociale de mai multă dreptate printre oameni.

Dacă despre aceasta suntem convingși — ce mai așteptăm? Dece nu renaște o presă la aceeași înălțime și de aceeași factură morală astăzi în același Arad descătușat și cu mai multe posibilități de a o realiza?

ION CLOPOTEL

Poporul românesc

Nu s'a pronunțat ultimul cuvânt științific asupra teoriilor noi pe cari le-a emis un „laic” de talia d-lui dr. N. Lupu. Realitatea însă este că o țară s'a emoționat, dornică să știe adevărul.

Cu toate că istoria este o disciplină științifică, totuși ea întâlnește cele mai dârze împotriviri în cunoașterea adevărului.

D. dr. Lupu are un merit foarte mare: a deschis perspective deabia bănuite asupra spațiului vital românesc. Calcă pe urmele mari ale unor Nicolae Densușianu, dr. Istrati și Vasile Pârvan.

Deaceia am dori ca discuțiunea să nu se oprească, ea fiind fertilă prin stimularea cercetărilor și cunoașterea exactă a stărilor specifice românești.

Din timpuri străvechi popoarele autohtone cari au dat trunchiul viguros daco-traco-scit, altoit și inobilat de limba, cultura, civilizația și spiritualitatea romană, dețineau un spațiu vital geopolitic extrem de întins, Dacia nefiind nici jumătate din suprafața teritorială locuită de ele. Aluatul băștinaș a primit tiparele Romei, capabile să îmbrace aspirațiuni superioare de circulație, de prosperitate materială și afirmări politice. În măsură egală nordului Istrului, procesul de asimilare și romanizare se deschidea între Adriatică și Euxin, în Moesia, Tracia, Macedonia și Iliria. Dovadă afinitățile de rasă și dialectele aceleiași limbi unitare.

În acest spațiu geopolitic s'a constituit, întărit și dezvoltat formațiunea proprie a poporului român.

Nici o furtună n'a mai putut desrădăcina ființa noastră multimilenară din solul străbunilor, nici invaziile dela răsărit, nici expansiunile dela apus, nici războaiele crunte, nici imigrațiunile forțate, nici persecuțiunile politice, nici tentativele de asimilare și desnaționalizare.

Transhumanțele dictate de nevoile existenței n'au făcut decât să readucă la conștiința intereselor comune îndepărtatele periferii românești cu ramificațiuni până la Bug și Caucaz.

De zidul neclintirii noastre s'au spart măcinările vremii, înstrăinările inconștiente ori voite (contopirile în aristocrația dominantă) și apetiturile de confiscare a tronurilor țărilor române.

Masele românești, chiar când au fost despoiate de conducători din mijlocul lor, au opus instinctual, forța elementară a împotrivirilor strămoșești contra destrămării. Chiar împăraților strălucitori, papilor și ducilor, generalilor și guvernatorilor de provincii cari dispuneau de incomparabile forțe armate și și puteau permite să treacă prin foc și sabie căminele celor umili și lipsiți de apărare, ele le-au venit de hac cu inflexibilitatea legendară. Sfânta și marea lor credință le-a transformat în mucenice, au îndurat orice torturi dar n'au părăsit rânduelile solide ancestrale, pavază contra pieirii. Uneori martiriul anonimilor lua proporții sublime — călugări simpli erau capi de răscoale. Cufundați în ignoranță, mizerie și analfabetism, dar cu sufletul încălzit de puritatea credințelor mântuitoare, cei de jos au fost apărătorii adevărați ai limbii și ființii poporului român dealungul veacurilor, ei transmițându-ne comora fără preț a tuturor tradițiunilor, caracterelor, creațiunilor literare și întregului patrimoniu bimilenar.

Recunoașterea efigiei proprii, în notele sale distincte de popor constituit și inspirat de aspirațiuni proprii, trebuia să vină cu o necesitate elementară:

Nu numai academicienii noștri, ci mai ales tinerii noștri istorici crescuți în seminarii de istorie serioasă organizată, cum sunt ale d-lor Gh. Brătianu și C. Giurescu, au cuvântul.

DUMITRU CORVINUL

Chestiunea raporturilor cu Sârbii

Numai puțini știu, că li s'a cerut guvernelor noastre de două ori explicații din partea unui Stat străin pentru atitudinea mea în chestia Banatului, odată cu ocaziunea participării mele la un Congres al refugiaților Bănățeni și altă dată cu ocaziunea serbărilor lui Țichindeal. Dar aceste acte se află în trecutul, nostru de Stat, dureros, acte cari ne-au și condus, fatal dar nu nelogic, până în catastrofa din 1940.

Căci un popor trăește prin granițele lui, ele sunt expresia vitalității, onoarei și ființei lui. În mine au trăit aceste sentimente limpezi, peste timp și conjuncturi. Conferința din Paris a fost contra noastră. Pușterile manșardau cu noi, spuneau că ne taie Banatul, pe care ni-l promiseseră, obligatoriu, prin tratat iscălit în baza cărui intrasem în războiu, pe motivul că primeam Basarabia care nu se afla în tratat, dar care nici nu revenise prin Aliați, care ne revenise simplamente prin dispunerea Providenței. Conferința din Paris ne găsea în Basarabia, mai putea să ne scoată de acolo, din un pământ românesc pe care-l pierdusem în 1812 tot prin rapt din moștenirea Basarabilor? Nu puteau. Și fiindcă nu puteau, făceau ce puteau; refuzau să-și onoreze iscăliturile. Ce devenise tratatul din 1916 — Chiffon de Papier! — cum se spusese într'un limbaj diplomatic, în deriziune. Ce lecții de etică internațională n'am auzit atunci din partea Aliaților, despre sfințenia tratatelor, ca să aflăm cu 4 ani în urmă că acestea pot fi călcate, dacă le călcăm noi. Iată de ce ani de zile cu prin o manșetă a ziarului „Vestul“ n'am încetat a le reaminti zălnic Aliaților: „CEREM ALIAȚILOR RESPECTAREA TRATATULUI DIN 1916 PENTRU CARE ROMANIA A SANGERAT“, până ce într'o zi cenzura lui Tătărăscu a radiat-o de pe frontispiciul ziarului, cu ultima-i slugărnicie. Este aproape incredibil. Nerespectarea tratatului dela 1916 e mai condamnabilă, fiindcă Aliații cădeau într'o greșală pe care ei singuri o condamnau, stigmatizau, cu ipocrizie, numai pentru a împinge o națiune mică în război. Există deci o etică internațională, după cum există una personală. Dovada că după două decenii tot edificiul acelei păci se prăbușea lamentabil, ca un castel de cărți și devenia cauza unui război mondial, tot atât de crâncen, pe care, nu trebuia să fi înzestrat cu dar de oracol, ca să-l prevezi, cum am făcut aceasta eu însumi în Camera din 1923. În greșelile Versailles-ului trebuie să căutăm rădăcinile catas trofeș de astăzi. Aliații nu observau că distrug Austro-Ungaria, care erau cel puțin o mare unitate, ca în locu-isă pună o Austro-Ungarie în miniatură: regatul unitar jugoslav. În scopul acesta i-a jicnit pe Italieni, până lasânge și din Banatul omogen și unitar în toate veacurile, au sfârticat jumătate, ca să li-o dea Jugoslavilor peste ceea ce ceruseră căci primul lor delegat Pasici la conferința iscălise cu Take Ionescu și Balfour, alte granițe în Banat, cari treceau pela Panciova și nu aveau ca justificare decât un sens de a le protegui capitala.

Urmarea? — Nedreptății dela 1916 se află azi în altă constelație, prin voința lor? Contest! Prin răzbunarea, eterna răzbunare a lucrurilor, a moralității și a dreptății jignite!

Imi aduc bine aminte. Printre alte argumente contra mutilării Banatului, susțineam la Paris, că i se va aduce în plus un prejudiciu și minorității germane, care prin această mutilare se va scinda în două. Argumentul meu pleda deci pentru minoritatea germană din Banat, ca argument, valabil moral. Nu-mi dădeam seama că fiind vorba de germani, argumentul se întorcea contra mea.

Pentru Germani atunci nu erau valabile principiile etnice, wilsoniene pe cari totuși se ridică, toată Pacea, teoretică, noua Europă. Și iată numai în două decenii, les retours de choses, cum zice francezul, numai în două decenii ce cruntă răzbunare a principiilor cari, oprimate vor exploda, sparge și svârli în aer toată opera aceia.

Reichul, pe marele nostru aliat. Față de Reich și Conducătorul său, Adolf Hitler, noi nu avem decât sentimente de înaltă stimă, călduroase, frățești. Pe pământul țării noastre au fost multe sute de mii de soldați germani. S'a constatat că acești soldați au avut față de populație o atitudine atât de civilizată, cavalească, loială, încât nici cel mai mic incident nu a venit să o turbure. Aceasta e mare lucru. O armată străină pe teritoriul național poate da loc oricând la incidente, conflicte, fricțiuni. Ele sunt inevitabile precum sunt și între civili și militari, de același neam. Armata aceasta germană par'că nu ar fi avut excepții, toată s'a comportat, ca un singur om, nobil, bine crescut. Pe de-altă parte în diferitele și extrem de călduroasele semne de atenție ale Fuehrerului față de Conducătorul nostru, noi am văzut tot atâtea semne de atenție față de Națiunea Română și dreptele ei expirații. Deci raporturile acestea dela Stat la Stat sunt nu numai corecte ci și călduroase, cari nu lasă nimic de dorit, de corijat. Ele îl privesc absolut pe Conducătorul nostru. Dacă Conducătorul nostru în care Țara și-a pus toată încrederea, este mulțumit, Țara nu examinează altceva.

Clasa noastră intelectuală din Ardeal

Scurt istoric. Situația demografică

Clasa noastră intelectuală nu e de origine veche. Sute de ani am fost aici în Ardeal sate și preoți. Dar preoțimea acelor vremuri nu se deosebea de masa țărănească nici prin pregătire cărțurărească, nici prin felul ei de viață. Numai școala românească a veacului al XVIII-lea a început să facă diferențierea profesională. Un intelectual nu se deosebește de mulțime într'atât prin forma exterioară a vieții, cât mai ales prin înaltele calități spirituale ce le are, ce trebuie să le aibă. Pe cei dintâi intelectuali școlarizați, cu pregătire profesională dată de școală, ni i-a dat Blajul. Pe lângă preoți, veacul al XVIII-lea ne-a dat și învățători pentru școlile confesionale ce începeau să se deschidă. Preoții și învățătorii au fost întâia noastră clasă cărțurărească. Acești apostoli smeriți au deșteptat o conștiință națională în Ardeal.

Formarea celorlalte profesii cărțurărești se începea abia după anii 1848. În Ardealul absolutist ce a urmat am avut și noi o mână de funcționari publici de ai noștri. Epoca ce a urmat după împăcarea dualistă (1867) nu ne-a fost în privința aceasta favorabilă. Funcțiunile publice au început să fie, de aci încolo, tot mai tare și mai stăruitor închise pentru reflectanții români.

Fiindu-ne închise funcțiunile de stat tinerii noștri au fost siliți să îmbrățișeze cariera preoțească și cea dascălească. Cei mai cu stare au îmbrățișat și unele profesii libere, ca advocatura și medicina. Aveam în vremea din urmă un remarcabil număr de avocați. Aceștia, prin pregătirea lor și mai ales prin independența lor materială, au devenit conducătorii politici ai Românilor ardeleni.

După anii 1880 se creiază la noi o nouă profesiune: funcționăria bancară. Băncile noastre, înființate în orașe și târgușoare, devin cu vremea centrele vieții noastre economice. Advocații și funcționarii de bancă sunt cei dintâi descălecători conștienți în orașele noastre ardeleni.

Aveam noi la orașe biserici și școli confesionale. Dar acestea abia puteau să ne apere credința și limba. Numai profesioniștii liberi au inaugurat o eră nouă în viața orașelor ardeleni, o eră de luptă fățișă pentru conservarea și penetrarea elementului românesc.

Eram în orașe, în urma acestor eforturi, într'o lentă, dar continuă dezvoltare și sporire. Dinspre sate elementul nostru rural venea, împins de mizeria satelor, în șiruri tot mai compacte înspre orașe. Unii din ei au mărit clasa de mijloc și muncitorimea urbană, iar alții, elementele școlarizate, au sporit clasa intelectuală.

Cu toate acestea clasa noastră intelectuală era slabă și ca număr și ca forță combativă. În lupta dintre popoare o clasă socială numără atât cât numără tăria ei materială, și mai ales cât numără tăria ei morală, de conștiință de clasă.

Clasa intelectuală iese din școalele secundare, din academii și universități. Școale secundare nu aveam decât numai 5 (cinci). La universități nu putea merge decât un număr limitat de tineri, din cauza marilor cheltuieli de întreținere — și mai ales a greutateilor de plasare. Cu toate acestea numărul tineretului nostru școlar, la diferite categorii de școli, creștea într'una.

În licee și în școlile medii aveam în anul 1880 numai 2419 elevi români. În curs de 30 ani numărul lor aproape s'a îndoit. La 1910 erau 4222. Dacă socotim și studențimea dela facultățile teologice și dela universități se poate spune că, în anul 1910, aveam aproximativ 5000 elevi secundari și studenți. Un număr foarte redus la un popor de aproape trei și jumătate milioane, care din acest contingent trebuia să-și creeze clasele sociale suprapuse.

Cu un astfel de contingent redus de tineret școlaresc noi nu putem să avem decât o clasă intelectuală slabă, redusă ca număr și ca forță de afirmare națională.

Nouă ne rămăneau deschise numai funcțiunile legate de biserică și școală și profesiunile libere. În Ungaria totalul funcționarilor, în anul 1910, era 144.249. Dintre aceștia au fost unguri 111.280, adică 77%, nemți au fost 13.799, adică 6%, iar ro-mânii au fost 10.023, adică 6,9%.

Majoritatea absolută în funcțiuni au avut-o Ungurii. La cele mai importante categorii de funcțiuni, ei s'au ridicat la aproape 90%, așa în legislație, în administrație și justiție.

Numărul intelectualilor români în intervalul de zece ani, din 1900—1910, a arătat o creștere multămitoare. Dela 10.623, câți au fost în 1900, s'au ridicat în 1910 la 11.538, adică un spor de 1.515 în 10 ani. Mic spor, dar în situația politică în care ne aflăm destul de însemnat.

Dăm numărul intelectualilor români din Ungaria în anul 1910.

In legislație	erau	2
„ administrație	„	1394
„ justiție	„	1274
„ biserică	„	3979
„ igiena publică	„	1269
„ societăți culturale	„	38
„ literatură și artă	„	45
„ profesii libere	„	72
Total . . .		11.538

Un popor de aproape 3 și jumătate milioane avea numai 11.538 de intelectuali.

Pentru anul 1910 statistica ungurească ne dă 42.621 intelectuali români în funcțiuni civile și eclesiastice, socotind în acest număr și membrii de familie... Această cifră, raportată la totalul populației românești, face 1,45%. Cu atâta brumă de clasă intelectuală ne-a găsit războiul mondial.

Sfârșitul acestui războiu, prin unirea noastră politică, a însemnat pentru noi cel mai epocal eveniment în istoria noastră națională. Un factor nou ne vine acum într'ajutor: puterea de stat. Ajungem, prin ea, stăpâni pe viața publică cu mulțimea ei de restorturi. Ajungem stăpâni pe școli și pe toate mijloacele de sporire a clasei noastre intelectuale. Că nu s'a făcut cât ar fi trebuit pentru această clasă, este de a se atribui lipsei unei politici de stat reale și consecvente. Sporul nostru a fost mai mult un spor de suprafață, un spor de cifre — și mai puțin un spor de profunzime, cu înfigeri în viața economică și culturală a Ardealului.

Clasa noastră intelectuală s'a sporit în 20 ani cât nu s'a putut spori în sute de ani mai înainte.

Ni s'a sporit numărul școlilor și cu ele s'a sporit și numărul tineretului școlar de toate categoriile. Înainte de unire aveam în întreagă Ungaria numai 5 licee românești. După unire numărul lor s'a ridicat la aproape 80. In plus aveam numai 4424 elevi secundari. In 1925—26 aveam 23.734. In 153 școli medii, licee de băeți și de fete erau, în 1925—26, 18.261 elevi, dintre cari eleve erau 4050.

In „Anuarul statistic al României“ găsim ultimele date pe anul 1936—37. In acest an funcționau in Transilvania 191 școli secundare ale statului. In aceste școli erau înscriși 41.173 elevi, dintre cari erau :

Români	29.817
Unguri	4.616
Germani	2.313

In intervalul de 11 ani dela 1925—26 și până la 1936—37 numărul elevilor secundari s'a sporit simțitor, cu aproape 6000.

In 1910 aveam 4424 elevi secundari și 11.338 intelectuali.

In 1937 aveam în Ardealul întreg aproape 30.000 elevi secundari, de 7 ori mai mult ca în 1910. Să fie oare și clasa noastră intelectuală tot de atâtea ori mai mare ca în 1910? De atâtea ori nu va fi mai mare, dar de 4—5 ori va fi. Se poate admite că astăzi IN ARDEALUL INTREG AVEM 50.000 INTELECTUALI fără membrii de familie.

Recensământul din 1930 nu ne dă date în privința aceasta. Ne rezemăm mai mult pe deducțiuni.

Intelectualii noștri au fost repartizați în diferite funcțiuni de stat, eclesiastice și particulare. Numărul lor a crescut, mai ales în funcțiunile de stat, până la saturație. In anii din urmă s'a ivit un alt fenomen: al proletarietului intelectual. Nu mai erau locuri libere la masa copioasă a bugetului de stat. Nu e mirare, deoarece în spre funcțiunile de stat a fost o adevărată invazie. Intelectualul ardelean a avut și el aceleași cusururi, ca și cel din celelalte provincii. S'a ferit de carierile practice, cari cer eforturi și riscuri. S'a ferit de comerț și industrie. Ceeace nu s'a făcut până acum, se va face de aici încolo. Sunt impulsii date de vremuri, cărora popoarele ce vreau să trăiască trebuie să lie supună.

Prin cedare și prin războiul ce-l purtăm am ajuns la un greu impas. Izgoniți din o parte, micșorați în alta, intelectualii noștri vor trebui să-și caute un echilibru în această epocă.

Sunt evenimente care, deși taie adânc în viața fizică a unui popor, sunt totuși deschizătoare de noi drumuri în viața lui spirituală și politică. Biruințele ca și înfrângerile sunt trecătoare. De durată sunt numai urmele lăsate în viața spirituală și morală. Acestea poartă pecetea pierii sau a înălțării.

Turda la 15.IV.1942.

PETRU SUCIU

Cuvinte despre viitorul Statului român

Fragmente din interviuul d-lui Mihai Antonescu președintele Consiliului, acordat ziarului „Curentul”

Subtilul publicist d. Romulus Dianu a izbutit să ia pentru „Curentul” cel dintâiu interviu acordat vreunui ziar până acum de d. Mihai Antonescu, președintele Consiliului. Sunt atât de noi, importante și frumoase expuse principiile cari vor zidi ființa Statului Român în viitorul apropiat, încât ele trebuiesc cunoscute. Informăm astfel opinia publică asupra sociologiei politice a regimului. Deci reținem următoarele părți esențiale:

— Azi se pune problema reconstrucției României.

O reconstrucție politică și spirituală trebuie să se întemeieze însă pe mari realități economice, pentru că altfel formulele politice cele mai ingenioase și idealismele cele mai autentice se prăbușesc sub prăvala nevoilor zilei.

Elementul esențial al existenței noastre actuale este războiul și organizarea economiei de război.

Toată atenția noastră trebuie deci închinată producției și organizării economice a Poporului Românesc.

Nu numai în acest ceas, când războiul a secătuit puterea de producție a lumii, și când popoare bogate nu oferă supușilor lor decât sărăcia, — pe când noi avem încă destul, deși nu ne dăm seama suficient, — dar mai ales mâine când războiul nu va mai ține într-o încordare sfântă strădania popoarelor, criza economică și criza morală care se vor naște din epuizarea factorilor producției vor fi atât de mari și atât de răvășitoare, încât aceste crize nu vor putea fi stăpânite decât de Statele care de pe acum știu să-și așeze temeliiile vieții lor economice de mâine.

Toată atenția noastră trebuie deci închinată producției. Toată efortarea noastră trebuie făcută pentru ca să ne menținem producția agricolă și să ne asigurăm un minimum de producție industrială, pentru ca să putem preîntâmpina și supraviețui momentului grav al crizei care se apropie.

Orice formulă politică și orice construcție politică națională care s'ar zidi, ignorând acest fenomen economic, ar târî, cu toată măreția ei, întreg Statul, și toată viața națională, în noi frământări, dacă nu ar fi rezemată realist pe pârghii economice sigure și sănătoase.

Revoluția franceză a dărâmat Statul teocratic, Statul monarhic, Statul autoritar și centralist care ținea colectivitatea în disciplina de fier a monarhiei și o conserva prin privilegiile breslelor și prin coeziunea tradițională a orașelor libere și a profesiunilor, adică toată structura creiată de experiența veacului mijlociu și i-a pus în loc ideea majestoasă a suveranității poporului.

Suveranitatea poporului însemnează însă dreptul fiecăruia, dreptul tuturor de a conduce Statul, adică o presiune permanentă a maselor asupra Statului, incapacitatea de a găsi o formulă intermediară care să conserve autoritatea tutelară a monarhiei din trecut, alături de reprezentarea demnă a maselor.

Trebuie să luăm din experiența trecutului ca o mare necesitate a organizării mulțimilor, nevoia de a creia și de a păstra autoritatea la baza Statului.

Statul autoritar nu este Statul care oferă numai — decât tirania, ci este Statul care ocrotește dreptul

individului, este Statul care nu lasă pe individ singur în fața mulțimii.

Statul de azi trebuie să fie un Stat disciplinat, dar trebuie să fie un Stat, care să asigure puterea de creație, dreptul de promovare a meritelor, dreptul de formare și de dirijare a elitelor.

— Dar concepția asupra maselor?

— Formula mai multor partide care ofereau liniștirea masei prin satisfacția succesiunii la putere, deci împărțirea în grupuri naționale, și calmarea presiunii asupra Statului prin siguranța satisfacțiilor succesive în timp, nu mai putea să fie aplicată în momentul când masele luminate ale Națiunilor aspirau toate deopotrivă, nu numai anumite categorii și anumite elemente ale grupurilor, la conducerea politică, și, în același timp.

Pe de altă parte vechile partide politice erau întemeiate numai pe ideea unei coeziuni retorice a unui spiritualism de grup care acoperea în câteva formule ideale o voință prea aprigă de putere și interese prea antagoniste, care se voiau realizate în același timp.

Azi, viața națională trebuie să dea posibilitate tuturor elementelor ei ca în același timp să-și realizeze interesele și drepturile, găsind în Stat și în organele lui nu mijloace de rezistență, ci mijloace de implinire.

Transformarea Statului teocratic și monarhic într-un Stat național și totalitar duce la tehnicizarea Națiunii, la specializarea muncii naționale și la dreptul de a completa funcțiunile Statului prin rostul național al fiecărui grup creator în Stat.

Noi avem nevoie întâi de toate să organizăm viața națională.

Intr-o Țară în care avem un Minister al Agriculturii și al Domeniilor cu foarte multe Direcțiuni Generale și Direcțiuni, un Minister al Sănătății și Muncii, cu un Subsecretariat al Muncii și cu un buget închinat muncii și asigurărilor sociale de muncă, adesea de miliarde anual, **nu avem nici o singură Direcțiune pentru munca agricolă**, deși suntem Țară de agricultori și avem 14 milioane de muncitori agricoli;

Intr-o Țară, care n'a putut realiza reforma economică a împroprietăririi, pentru că după expropriere și-a pulverizat inventarul agricol și n'a fost în stare până azi să-și reconstitue un inventar agricol național, nu există o singură Direcție care să se ocupe de inventarul agricol al Neamului Românesc;

Intr-o Țară în care toată puterea economică stă în bogățiile pământului și în producția agricolă în principal, în care ne-am creat o industrie, uneori parazită, nu există niciun fel de direcțiune sau de serviciu care să se ocupe în Stat de industrializarea agriculturii și a produselor sale.

Intr-o Țară în care toată producția noastră a fost dealungul veacurilor agricultura, iar comerțul și industria sunt românești de dată foarte recentă și încă stăpânite în parte de capitaluri și de mâini străine, Institutul Național de Credit al Statului, adică Banca Națională, a fost întemeiat pe princi-

ptul creditelor pe termen scurt, de 3 și 6 luni, adică credite pentru comerț și uneori pentru industrie.

Cu banii economiei românești, noi am îngroșat deci câștigurile comerțului care nu era românesc.

În același timp, numeroase direcțiuni generale și servicii, copiate după legi străine, din țări cu alte nevoi și cu alte așezări administrative, apăsau și apasă încă bugetul Statului cu inventarul lor

Pe de altă parte, datorită faptului că regimurile politice făceau ca toate afacerile importante să fie rezolvate prin parlamentari, în capitala Țării, și că acest lucru convenea și funcționarilor care alergau spre Capitală, am ajuns la un centralism birocratic odios, la o hidrocefalie neînchipuită a Ministerelor, și a organelor puterilor centrale, și la o atrofie, până la degenerare, a activității exterioare a serviciilor de activitate pe teren.

— Nu poți organiza viața națională înainte de a pune Statul pe baze temeinice și serioase, fiindcă Statul este scheletul vieții naționale; fiindcă o Națiune nu se poate desvolta și propăși, cu atât mai puțin să-și asigure conștiința și viitorul politic dacă nu are temelia unei sănătoase administrații.

Toate marile revoluții naționale care au reușit, în Occident, sau în Europa Centrală, au izbutit și pentru că aveau în spatele lor continuitate istorică și forța de rezistență a unor administrații așezate de veacuri.

Pentru că revoluția națională românească să izbutască, trebuie în primul rând să avem o administrație și o sănătoasă viață de Stat organizată.

De îndată ce reformele de organizare a Statului, a puterii centrale și a puterii locale vor da astfel o bază vieții naționale, vom trece la organizarea acesteia. Nu vom copia servil formule străine.

Cei care au făcut păcatul să copieze instituții franceze au scuza că au voit să înlăture vâscul străin și influențele fanariote și bizantine, întemeind dintr'odată o atmosferă complet nouă.

Azi însă, când Poporul Român s'a liberat de toate aceste infiltrațiuni ale trecutului, și când are conștiința propriei lui existențe, el trebuie să ia din marile revoluții europene și instituțiile lui, date de experiență, coordonate morale și unități de atmosferă.

Pentru ca să organizezi viața națională a unui popor, trebuie să ții seamă de marile coordonate ale destinului său, de marile particularități ale forței naționale, de calitățile pe care acel Neam le scoate în evidență prin trăirea propriei lui istorii.

Noi suntem un Popor de agricultori, de soldați și de cărturari.

Viața națională, deci, pentru a fi organizată, trebuie să creeze instituții care să respecte acest autentic românesc, organe de reprezentare a acestor atribute ale destinului nostru.

Numai prin asemenea organe care să reprezinte funciar viața națională ea poate să fie stăpânită și bine îndrumată.

Popor de agricultori și de țărani, va trebui să ne întemeiem viața națională pe primatul agriculturii și al țărânimii.

Aceasta este problema noastră națională, aceasta este problema noastră socială.

Țărânimia și agricultura sunt marile rezerve din care Neamul Românesc și-a scos dealungul veacurilor și soldații cari au făcut istoria și cărturarii care i-au scris meritele și muncitorii care i-au întreținut viața.

De aceea, organizația națională a agricultorilor și a țărănilor va trebui să condenseze în misiunea de viață autentică a noastră, pe agricultori și pe țărânimie.

Această organizație va urmări ridicarea țărânimii noastre ca bază națională a Statului și distribuirea tuturor puterilor creatoare de condițiuni noi în viața națională, în folosul țărânimii.

Prin aceasta Naționalul și Socialul nostru este împlinit: țărânimia și agricultura fiind temelia noastră și națională și socială.

— Popor de soldați, noi am trăit aci și vom trăi, nu numai pentru ca să muncim pământul dealungul veacurilor, dar mai ales ca să-l apărăm, apărându-i instituțiile, gardieni ai civilizației Europene.

Pentru a ne exercita misiunea noastră istorică zidită de Daci, respectată de Romani și ținută cu sângele Voevozilor noștri, noi trebuie să întemeiem opera noastră pe o concepție de luptă permanentă, să dăm vieții naționale simțul eroic al misiunii și al jertfei, pentru că numai prin această jertfă s'a născut și a trăit România.

Acesta este marele înțeles al jertfelor și misiunii Mareșalului Antonescu.

Poporul nostru având de împlinit și o misiune spirituală în Sud-Estul Europei, având față de slavism, de slavismul din Răsărit, misiunea de baraj, care trebuie să lupte prin toate mijloacele gândirii, nu numai prin sângele jertfei și prin permanența muncii pământului, noi trebuie să întemeiem aci o viață culturală și o cetate de gândire autentică, pentru ca valorile spirituale ale acestui Popor de cărturari să poată găsi și în conducerea Statului expresiunea calității lor.

Organizația națională de educație și propagandă care se va crea pentru punerea în valoare a meritelor cărturarilor noștri și pentru înjgheburile lor în corpul național conducător de Stat, această organizație va întruni astfel a treia vocațiune a Neamului nostru, aceia de popor de cărturari, păstrători ai unor tradiții latine și unei ordine de gândire europeană, națională și individualistă în același timp.

Așa dar, organizațiile profesionale de o parte, urmând tehnica Statului și organizând bazele economice ale vieții naționale, din cealaltă parte instituțiuni de reprezentare națională oglindind puterile și vocațiile funciare ale acestei Țări și dând putință tuturor valorilor de creație să se poată ridica, iată sumar înfățișate marile scopuri ale reformei românești.

Reformele acestea sunt însă foarte precise, foarte realiste și foarte simple.

Le-am înfățișat azi pe cadranul ideologic al frământărilor europene și în cadrul dogmatic al posibilităților de gândire pentru un îndoit scop:

Fiindcă doresc să se știe că această formulă de reconstrucție națională românească ține seama de toate datele științifice ale experiențelor europene și de marile rezultate ale marilor revoluții, dar în același timp respectă autenticul românesc și nevoile noastre de viață, deci aceste instituții vor fi simple, simple de tot pe înțelesul tuturor, aproape de inima și de interesul fiecăruia: porți deschise pentru toate conștiințele și toate capacitățile Neamului nostru:

În al doilea rând, am înfățișat așa marile linii ale reformelor naționale românești, pentru că este mai înțelept să rămânem deocamdată în abstracțiuni, lăsând ca ceasul reformelor să sune singur.

Dela tratatul minorităților Conferinței de pace la Comisariatul general din România

(Continuare din N-rul trecut)

După aceea tratatul minorităților trece la definierea drepturilor de care se bucură minoritățile în noul stat român. Art. 8 prevede că: „Toți supușii români vor fi egali înaintea legilor și se vor bucura de aceleași drepturi politice și civile, fără deosebire de rasă, de limbă și religie“.

Nu se va opune nici o restricție liberei întrebunțări pentru orice supus român a unei limbi oarecare, fie în relațiunile particulare sau de comerț, fie în materie de religie, de presă, sau de publicațiuni de orice natură, fie în adunările publice.

Cu toată stabilirea de către guvernul român a unei limbi oficiale se vor acorda înlesnirile convenite supușilor români de altă limbă decât română, pentru întrebunțarea limbii lor fie oral, fie în scris înaintea tribunalelor“.

Acest articol este consecința firească a articolelor anterioare, dar nu constituie nici o dispoziție nouă, sau care să fi justificat enunțarea sa, fiindcă în programul din Alba Iulia am văzut că se dispunea că: „Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său...“ și aceeași dispoziție va fi cuprinsă și în Constituția din 1923.

ART. 9 merge mai departe și stabilește că: „Supușii români aparținând minorităților etnice, de religie sau de limbă, se vor bucura de același tratament și de aceleași garanții de drept și de fapt ca și ceilalți supuși români“. Apoi articolul enumera diferitele drepturi de care se vor bucura minoritățile.

ART. 11 fixează următoarele: „România primește să dea sub controlul Statului Român, comunităților secuiești și săsești din Transilvania autonomia locală, în ceea ce privește chestiunile religioase și școlare“.

Din cele de mai sus se desprinde că tratatul minorităților din 9 Decembrie 1919, încălcând suzeranitatea statului român fixează principiile după care statul nostru urmează să reglementeze problema minoritară, urmând a fi trecute aceste dispoziții și în legile fundamentale. Reglementarea problemei se face astfel pe baze pur teoretice, fără să se aibă în vedere condițiunile speciale etnice, istorice și geopolitice din România, încât nu trebuie să ne surprindă dacă politica de protecția minoritară a Societății Națiunilor a dus, și în România, ca peste tot, la un formidabil eșec.

Dar spre a garanta executarea fidelă a dispozițiilor stipulate și a exercita un control real, care poate fi declanșat prin plângerea minoritarilor art. 12 din tratat prevede că: „România consimte ca în măsura în care stipulațiunile articolelor precedente ating persoane, care aparțin minorităților de rasă, de religie sau de limbă, aceste stipulațiuni să constituie obligațiuni de interes internațional și să fie puse sub garanția Societății Națiunilor. Ele nu vor putea fi modificate fără consimțământul majorității membrilor societății Națiunilor“.

Dar mai mult decât atât, un alt aliniat al articolu-

lului extinde caracterul internațional al acestei probleme constatând că:

„România consimte că în caz de divergență de opinie asupra unor chestiuni de drept, sau de fapt, cu privire la aceste articole între guvernul român și unul dintre principalele puteri aliate și asociate, sau oricare altă putere, care ar fi membră în consiliul Societății Națiunilor, această divergență să fie considerată ca un diferend cu caracter internațional, conform cu termenii art. 14 din pactul Societății Națiunilor. România consimte ca orice diferend de acest fel, dacă cealaltă parte o cere, să fie deferit Curții permanente de Justiție internațională. Decizia Curții permanente va fi fără apel și va avea aceeași putere și valoare ca și o deciziune dată în virtutea art. 13 din pact“.

Tratatul minorităților ne-a pus deci pe același plan cu statele învinse Austria, Ungaria, Bulgaria; a impus un regim care să nu facă nici o deosebire între români și cetățenii români; ne-a obligat să legalizăm situația tuturor evreilor, cari s'au refugiat pe teritoriul nostru și a instituit controlul internațional asupra acțiunilor noastre de guvernământ în legătură cu toate chestiunile minoritare. Statul român era deci lipsit de orice inițiativă în acest domeniu și în cadrul prevederilor din Tratat era obligat să caute reglementarea situației, fiind permanent sub amenințarea pericolului că un mic incident intern s'ar putea transforma într'un conflict internațional. Firește că în astfel de condițiuni orice încercare de rezolvare a chestiunii era condamnată eșuării, fiind sabotată în mod conștient de anumite elemente interesate și statul nostru a pierdut controlul asupra minorităților, care încurajați de peste hotare, abuzau de dreptul de recurs la Societatea Națiunilor.

Dar, deși vedem că prin Tratatul Minorităților din 9 Decembrie 1919, se urmărea reglementarea problemei minoritare din România, nu exista nici un articol legal care să se ocupe cu situația populațiunilor minoritare din țara noastră. De abea Constituția din 29 Martie 1923 cuprinde primele dispoziții, care se referă și la minorități.

În situațiunea noastră de azi dispozițiunile Constituției din 1923 vor părea fără îndoială-stranii, dar să nu uităm că erau produsul concepției rationaliste și pozitivistice, care considerau fiecare individ ca subiect bucurându-se de drepturi egale. Deosebirile de rasă și sânge nu constituiau un izolator între diferitele neamuri conlocuitoare și concepția juridică a timpului izvora dintr'o credință greșită în caracterul universal al dogmelor de drept. Noțiunea de comunitate de rasă și sânge era necunoscută și cine ar fi avut îndrăzneala să o afirme ar fi fost vestejit ca ignorant și reacționar. În consecință Constituția din 1923 nu făcea nici o deosebire între românii de sânge și cetățenii români, acordându-le aceleași drepturi civile și publice.

Totuși se impune să subliniem că articolele din Constituție n'au fost reflexul juridic al prevederilor

din Tratatul Minorităților, cum greșit s'a afirmat adesea, ci au oglindit în mod fidel concepția care domnea la noi în țară în legătură cu problema minoritară și era rezultanta unei dureroase evoluții istorice.

Lupta care a fost dată în veacul XIX și XX împotriva absolutismului național al maghiarilor de către națiunea română din Ardeal urmărea să stoarcă dela guvernul din Budapesta „egala îndreptățire a națiunilor”. Cu toată lupta dată, cu toate sacrificiile aduse, ținta nu a fost atinsă și guvernul maghiar a refuzat în mod constant justificătele cereri ale românilor și doar războiul mondial a pus capăt acestei situații abominabile. Dar odată cu aceasta s'au inversat rolurile și națiunea română devenind majoritară și de drept, nu numai de fapt, a ținut să acorde în mod benevol, cum reiese și din programul dela Alba Iulia, egala îndreptățire a națiunilor. Constituția din 29 Martie 1923 n'a făcut decât să consacre juridic această intenție.

Astfel art. 5 din Constituție prevede că : „Românii fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea asociației și toate libertățile și drepturile stabilite de legi”.

Ca o completare art. 7 spune : „Deosebirea de credințe religioase și confesiuni, de origină etnică și de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita”.

Art. 8 al. 2 precizează : „Toți Românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice. Numai ei sunt admisibili în funcțiunile și demnitățile publice, civile și militare”.

Deci Constituția noastră asimilează în mod complet populațiunile minoritare cu populația dominantă, considerându-i pe toți românii, acordându-le toate drepturile și deschizându-le toate funcțiunile și demnitățile civile, și militare. Din punct de vedere juridic și teoretic nu existau minorități, ci cetățeni egali, având aceleași drepturi și supuși acelorași datorii, care puteau ocupa orice funcțiune și demnitate în viața publică.

Art. 22 din Constituție garantează tuturor cultelor libertatea de exercițiu, iar art. 18 admitea tuturor românilor, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, dreptul de a se aduna în mod pașnic și art. 29 prevedea dreptul de asociere.

Art. 72 hotărăște reprezentarea confesiunilor în Senat arătând în alineatul d. că vor fi senatori de drept următorii : „Capii confesiunilor recunoscute de Stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși cât și șeful musulmanilor din Vechiul Regat”.

Deci Constituția din 1923 a desființat în mod practic toate barierele juridice între popoarele conlocuitoare din România. Totuși procesul de asimilare n'a reușit nici odată pe deplin. Deși populațiunile minoritare au dobândit toate drepturile civile; deși au fost reprezentați în mod proporțional în toate funcțiunile publice și au avut reprezentanții lor în Parlament, au uzat foarte mult de dreptul conferit prin Tratatul Minorităților din 9 Decembrie 1919 și pentru cele mai neînsemnate chestiuni și plângeri, care ar fi putut fi foarte bine lichidate de autoritățile și

instanțele noastre, s'au adresat Societății Națiunilor.

Datorită acestui fapt s'a produs situația stranie că deși populațiunile minoritare erau cetățeni cu drepturi egale, asimilați în mod complet Românilor, aveau față de ei avantajul teoretic și practic că se puteau adresa în caz de nemulțumire forului genevez. Deci minoritarii nu mai erau cetățeni cu drepturi inferioare, fiindcă după cum am văzut Constituția din 1923 îi considera într'u toate egali Românilor — dar aveau chiar drepturi superioare, căci spre deosebire de Români se puteau adresa unui for internațional.

Ne-ar cere prea mult spațiu și ne-am îndepărta prea mult de subiectul nostru dacă am intra în amănuntele recursului minorităților la Societatea Națiunilor. Dacă minoritarii, prin presa și reprezentanții lor, au adresat numeroase critici, mai mult sau mai puțin obiective, la felul cum înțelegeam să rezolvăm în mod practic problema, nu este mai puțin adevărat că nici forul genevez n'a fost scutit de critica lor violentă. Din fericire în acest domeniu nu puteau să ne aducă nici o învinuire.

Astfel la al XVIII-lea congres al Uniunii Asociațiilor pe lângă Societatea Națiunilor, care s'a ținut la Copenhaga în Iulie 1938 și la care au participat atât reprezentanți români, cât și reprezentanții minorității maghiare din România, conducătorul acestora baronul Josika a criticat în mod violent felul în care se realiza recursul la Societatea Națiunilor. În conferința sa a arătat că forul genevez nu a reușit să apere drepturile celor 40 milioane de minorități din Europa și spre a sublinia cu mai mult temei afirmațiunile sale, a amintit că timp de 15 ani au fost înaintate 825 petiții Societății Națiunilor și din acestea secretariatul a respins dela început ca neîntemeiate 381 și doar 7 au ajuns să fie judecate. Oricum am prii controlul instituit de Societatea Națiunilor, nu putem contesta că nimic nu putea dovedi mai bine incapacitatea forului genevez, ca cifrele arătate de baronul Josika. În continuare propune să se înființeze în cadrul Societății Națiunilor o comisie care să compună un statut al minorităților, obligatoriu pentru toți membrii societății. Propunerea a fost primită și de delegația română.

Cu aceasta ciclul s'a închis și astfel a fost reluată teza lui Ion I. C. Brătianu, cerându-se tocmai din partea minorităților desființarea Tratatului Minorităților. Dar istoria făcuse un drum lung în acești 15 ani. Societatea geneveză și-a pierdut întreg prestigiul și își trăia ultimele clipe, fiind nevoită să asiste neputincioasă la puternicele atacuri, care se dădeau împotriva ei din toate părțile. Tratatul Minorităților a fost denunțat în primul rând de Polonia, care prin ministrul său de externe d. Iosef Beck, nu voia să recunoască distincția arbitrară între state cu interese limitate și state cu interese nelimitate. Pe de altă parte Germania național-socialistă părăsind Societatea Națiunilor și abrogând principiile democratice a inaugurat o nouă politică, care cu toată adversitatea unor puteri, s'a impus tot mai mult atenției generale. Cu aceasta problema minoritară a intrat într'o nouă fază de dezvoltare și în locul tutelei internaționale fiecare stat a căutat să reglementeze problema în conformitate cu interesele sale și evoluția istorică.

Astfel s'a ajuns în România la instituția Comisariatului General al Minorităților.

Eugen Victor Popa

Agricultura de mâine a României

Planul elaborat de d. ministru Aurelian Pană

Datorită politicii înțelepte de înzestrare a agriculturii, a d-lui Mareșal Antonescu, dacă mijloacele de tracțiune animală au scăzut, s'au sporit într-o măsură foarte mare mijloacele de tracțiune mecanică.

Intr'un an de zile numai, au fost introduse în țară la preț convenabil și în condițiuni de plată excepțional de avantajoase peste 2000 tractoare. A fost un efort extraordinar de mare și care va fi continuat cu aceeași putere până la complecta echipare a agriculturii.

Printr'o continuă, intensă și întreagă folosire a mijloacelor de muncă, vom birui toate greutățile.

Din ordinul d-lui Mareșal Antonescu, pe timpul muncilor agricole intense, peste tot unde este nevoie se va lucra și sârbătoarea, la nevoie chiar și Duminea.

Reducerea numărului sărbătorilor, lucrul de noapte al tractoarelor, obligațiunea celor ce posedă mijloace de muncă, îndată ce termină munca la ei în termenul hotărâtor, de a lucra la alții cu mijloace mai puține, ne va asigura succese. Proprietarilor de tractoare li s'au dat aceste importante mijloace de muncă, sub condițiunea expresă ca, odată lucrul terminat la ei să ajute la alții. Sporul va veni mai ales dela stăruința neîntreruptă în muncă.

În anul acesta însăși primăvară prezintă un aspect cu totul deosebit de trecut. Din cauza întinderii mici semănată cu grâu de toamnă, trebuie să sporim suprafața semănată cu orz de primăvară. Orzul este panifiabil și e menit să suplinească grâul. Este aceasta o înfățișare importantă dar trecătoare a agriculturii românești specială anului acesta. Planul de cultură al anului acesta are însă aspecte menite să rămână definitive.

Din ordinul d-lui Mareșal Antonescu, s'a dat o mare extensiune culturii plantelor textile, culturii legumelor, s'a încurajat cultura orezului fără să se neglijeze plantele uleioase și sfecla de zahăr.

Cultura plantelor uleioase, în deosebi a floarei soarelui, a însemnat un mare pas înainte spre îmbunătățirea traiului micului plugar.

Fiecare agricultor trebuie să semene cel puțin suprafața de cânepă de care are nevoie pentru gospodăria sa. Rufăria, îmbrăcămintea, prelata, funia, căpăstrul, hamul, sacii, vor trebui făcute din această materie trainică, fuiorul de cânepă. Bumbac nu vom putea primi de nicăeri în cantități importante, iar cel ce îl putem produce noi în țară este în cantitate limitată. De iută nici nu mai poate fi vorba. Adevărata noastră textilă națională este cânepa în primul rând și inul în al doilea rând. Din acest punct de vedere noi putem și trebuie să devenim complect neatârnați. Am importat în trecutul apropiat bumbac și iută de miliarde în timp ce noi nu avem, nu-l vinde grâul, sau îl vindeam făcând cu mari sacrificii dumping. Am încurajat decorticarea orezului străin și am lovit cultura orezului indigen. Am importat tot soiul de zdrențe și fire și am neglijat produsele oilor noastre.

A fost o mare greșală.

Intreaga noastră industrie textilă trebuie transformată. O politică de industrializare în afară de interesele agriculturii nu corespunde intereselor țării.

În sfârșit, în scopul ridicării producțiunii — a declarat d. ministru Aurelian Pană — Departamentul Agriculturii urmărește mari prefaceri în sistemul de cultură. În partea de șes a țării asolamentul de 2 ani grâu porumb trebuie schimbat într'un asolament trienal prin introducerea legumisoaselor. Grâul semănat după mazăre dă o producțiune cu 50% mai mare decât cel semănat după porumb.

În regiunea subcarpatică cultura exclusivă a porumbului exemplu tipic de monocultură, trebuie redusă într'o mare măsură și în locul a o parte din porumb trebuie să se semene cartofi și alte plante, în deosebi trifoi. Și în această parte a țării trebuie să trecem la un sistem trienal. Cartoful dă în aceste regiuni, în care porumbul nu ajunge la maturitate, o cantitate mai mare de hrană sănătoasă, iar trifoiul îmbunătățește locul și dă puțința unei alimentări mai bune a animalelor. Hrănirea îndestulătoare a animalelor însemnează pe lângă îmbunătățirea traiului micului agricultor, o mai mare cantitate de gunoi, și prin urmare puțința unei mai bune fertilizări a terenurilor sărace din această regiune.

Peste un milion de hectare reprezintă această regiune a dealurilor numai în Vechiul Regat, regiune în care ar trebui, dat fiind clima și abundența de brațe, să fie cea mai bine cultivată, dar care, în realitate, este dureros de înapoiată din punct de vedere agricol.

Există un program vast al ministerului de agricultură de transformare a agriculturii românești și de ridicare a producțiunii care va fi urmărit cu toată tenacitatea cerută de importanța lui.

Pentru a realiza întreg acest plan, o întreagă acțiune de aprovizionare cu semințe a trebuit să fie îndeplinită. Peste 6.000 de vagoane de diferite semințe au fost transportate din partea excedentară a țării în cea lipsită. Trebuie să semănăm orz de primăvară în partea țării unde nu se obișnuia să se cultive. Peste 200 vagoane de sământă de cânepă au fost cumpărate din timp și transportate la locul de destinație. În vederea îmbunătățirii agriculturii, prin introducerea unui asolament rațional, s'au cumpărat importante cantități de mazăre și s'au distribuit micilor agricultori. Orzul, ovăzutul, mazărea, floarea soarelui, inul, se pot încă semăna cu mare succes. S'au cumpărat importante cantități de mei. El se poate semăna până târziu și reușește pretutindeni în țara noastră. E un aliment valoros atât pentru oameni cât și pentru animale.

Agricultorilor mai mari li se pun la dispoziție brațe de muncă sigure. Ne-am îngrijit de sfoară pentru legat snopii, de piatră vântată și alte materiale necesare agriculturii. După ce s'au introdus în țară peste 2000 de tractoare la preturi avantajoase și în condițiuni de plată excepționale s'au luat toate măsurile, și ele s'au executat, ca agricultorii să aibă la îndemână carburanții și uleiurile necesare motoculturii.

Contribuțiuni la problema mortalității infantile în Banat

I.

Problema mortalității infantile din Țara Românească se încadrează de multă vreme între problemele cari au depășit cadrul social, devenind de o importanță națională de primul ordin.

Ea constituie o mare durere națională care trebuie atacată prin toate mijloacele posibile, în interesul asigurării continuității etnicului românesc pe aceste plaiuri atât de mult râvnite de vecini.

Trebuie să menționăm că România primează între țările europene în ceiace privește mortalitatea infantilă, mai ales a copiilor sub un an. Ea nu este însă numai apanagiul etnicului românesc din această țară ci și a altor naționalități cari s'au grăbit să folosească și să transforme o problemă pur demografică a noastră, în urmă de ponegrire și mijloc de propagandă politică pentru revendicări teritoriale.

Pentru a ilustra că tot ce ține de mișcarea demografică românească nu poate constitui o armă în mâna nimănui și mai ales a vecinilor, cari s'au folosit de ea cu prilejul dureroaselor evenimente din 1940 citez câteva date din Buletinul demografic al României Nr. 1 1939 care cuprinde mișcarea populației în luna Septembrie 1938.

Mortalitatea copiilor sub 1 an în județul Ciuc 22,3‰, jud. Odorhei 23,1‰, jud. Trei-Scaune 21,4‰, jud. Satu Mare 23,4‰, adică tocmai județele cu o populație în majoritate maghiară, toate au o mortalitate infantilă a copiilor sub 1 an, care depășește media țării la acea dată, de 17,4‰.

Dacă avem o mortalitate infantilă în general mare ceeace se explică prin faptul că poporul românesc nu a fost avantajat dealungul istoriei sale bimilene de împrejurările politice, cari să-i permită să ducă o politică demografică de protecție a populației și promovarea continuității elementului nostru etnic, pe aceste plaiuri numai românești, natura ne-a asigurat o natalitate care depășește mortalitatea generală, astfel că excedentul natural al României a fost și rămâne dintre cele mai mari față de țările europene. Excedentul nostru a fost în 1938 de 10,4‰ față de 5,2‰ al Ungariei, 9‰ al Bulgariei, 10,6‰ al Poloniei, 9,7‰ al Italiei și 8‰ al Germaniei.

În concluzie mișcarea demografică a României în linia mari se caracterizează printr'o natalitate unică și o mortalitate generală și infantilă mare, excedentul natural fiind totuși asigurat, el depășind media țărilor europene.

Dacă situația aceasta a țării nu justifică o îngrijorare momentană și ne-ar putea dispensa să ne ocupăm de ea acum, când toate energiile românești sunt mobilizate pentru câștigarea drepturilor asupra pământului strămoșesc, situația demografică din Banatul nostru românesc constituie un fenomen curios și în același timp îngrijorător. Specificul bănățean al problemei demografice românești, ne-a inspirat rândurile de față cu intenția de a face opinia publică românească permanent trează la această provincie condamnată să se înstrăineze dacă nu i se vine în ajutor.

II.

Provincia românească bănățeană de aproximativ 80 de ani încoace, după cum reiese din registrele de

stare civilă a comunelor și orașelor, este aproape permanent deficitară în ceiace privește etnicul românesc.

Problema cunoscută de opinia publică românească sub numele de depopularea Banatului, n'a interesat pe nimeni până la înfăptuirea României Mari, când ea a început să fie discutată și comentată în toate curcurile cărturarilor bănățeni.

În ultimii zece ani se poate vorbi de o fază științifică a problemei depopulării Banatului, în urma aportului adus de către câteva acțiuni sistematice duse cu inimă românească de către oameni competenți convinși de importanța problemei. Menționăm în primul rând acțiunea pornită dela centrul pentru ocrotirea copiilor din Timișoara sub conducerea doctorului I. Nemoianu, care în 1934 a reușit să înghebeze două echipe de puericultură cari au activat în mediul rural al județului Timiș-Torontal în aproximativ 30 comune între anii 1934-1940. Acțiunea acestor echipe compuse fiecare dintr'un medic, 2 surori de ocrotire și o maestră de gospodărie, dacă ar fi fost amplificată, așa cum a dorit-o doctorul Nemoianu, ar fi constituit o operă de mândrie națională, din care ar fi profitat foarte mult poporul bănățean. Din motive independente de voința acelor cari au acționat dezinteresat în cadrul acestei acțiuni, activitatea echipelor de puericultură a Centrului pentru Ocrotirea Copiilor din Timișoara a încetat.

A doua acțiune sistematică în această ordine de idei și cu același scop, sunt cercetările echipelor monografice ale Institutului social Banat-Crișana unde s'au încadrat o seamă de intelectuali din capitala Banatului, studiind problema sub toate aspectele ei.

A treia acțiune o constituie activitatea Asteii și Institutului de Igienă din Cluj sub conducerea doctorului Petru Rămneanțu.

A patra acțiune face parte din activitatea culturală dezvoltată de echipele regale studențești. Astăzi problema a fost abandonată, toate acțiunile menționate fiind părăsite din motive lesne de înțeles, dat fiind imperatiile vremurilor.

Încrăzătorii în ziua de mâine când România încadrată în noua Europă, va lua exemplul națiunilor mari așteptăm o reluare a tuturor problemelor naționale între cari problema demografică cu diferitele ei aspecte, va fi pe primul plan.

În ceiace privește cauzele depopulării Banatului desprinsă din cercetările făcute, sunt multiple și variază dela o regiune la alta.

În linia mari ele se pot totuși schița în modul următor: 1) cauze politice, 2) cauze economice, 3) cauze culturale, 4) cauze rurale și sociale și 5) cauze fizice medicale.

Fiecare din aceste cauze a contribuit fie la scăderea natalității fie la marea mortalitate infantilă, cele două mari aspecte ale problemei declinului etnic bănățean.

III.

În această ordine de idei cercetând registrele de stare civilă a orașului Caransebeș, oraș cu tradiție românească și cu o populație în majoritate românească de aproximativ 10.000 locuitori (10.664 la

recensământul din 1941) și raportând numărul deceselor anuale la numărul născuților vii reiese un deficit de 278 oameni în 21 ani, ceea ce constituie o procentaj de 27,8% față de excedentul anual al României care este de aproximativ 10%. Această situație nu constituie o excepție în mișcarea demografică bănățeană și ea trădează o depopulare constantă

Anul	Născuți vii	Născuți morți	Decese	Excedent natural	Decese sub 1 an
1932	138	10	167 = 15,6‰ - 51 = 4,8‰		24 = 20,8‰
1933	130	8	168 = 15,7‰ - 41 = 3,8‰		16 = 12,6‰
1934	297	5	138	0	20 = 14,5‰
1935	92	3	149	-19	20 = 15,3‰
1936	112	7	131	-24	15 = 14 ‰
1937	141	6	137	-45	16 = 17,3‰
1938	149	8	157	-45	26 = 23,2‰
1939	160	10	133	+ 8	29 = 20,5‰
1940	115 = 10,8‰	8	188	-39	45 = 30,2‰
1941	127 = 11,9‰	11	154	+ 6	21 = 13,1‰
			167 = 15,6‰ - 51,4 = 4,8‰		24 = 20,8‰
			168 = 15,7‰ - 41 = 3,8‰		16 = 12,6‰

Privind datele de mai sus ceea ce ne impresionează dela prima vedere este natalitatea scăzută (10,8% în 1940 și 11,9% în 1941) cu mult sub media țării (31,5% în Sept. 1938) și chiar sub media Bănățului (20,2% în Sept. 1938). Cifra natalității scăzute însă nu a atras după sine și scăderea mortalității generale a țării (17,9% în Sept. 1938) și mai puțin cifra mortalității copiilor sub un an (20,8% în 1940 și 12,6% în 1941) care depășește mortalitatea copiilor de aceeași vârstă pe țară (17,4% în Sept. 1938).

În ceea ce privește cifra relativ scăzută a mortalității copiilor sub 1 an din 1941 cea mai scăzută cifră în ultimii 10 ani în orașul Caransebeș, este consecința activității de puericultură desfășurată în oraș de către serviciul de consultațiuni de pediatrie și puericultură a spitalului de stat, unde au fost aduși dacă a fost nevoie chiar prin mijloace fictive de constrângere, aproape toți sugaci din oraș pentru consultațiuni preventive prin intermediul serei de ocrotire a orașului, care activează în acest oraș din anul 1940.

Din deslănțuirea acestor date demografice a rezultat un deficit demografic de - 4,8‰ în 1940 și - 3,8‰ în 1941.

Ceea ce trebuie reținut este că natalitatea scăzută la o cifră Occidentală, nu a atras după sine și scăderea mortalității infantile.

Se impune în consecință o discuție a problemei mortalității copiilor și mai ales a acelor de prima vârstă, aceasta fiind aspectul cel mai dureros al problemei demografice românești în general și Bănățene în special.

Căci dacă pentru denatalitate se poate invoca procesul de civilizare a maselor românești din Vestul țării aceasta ar trebui să atragă după sine și o scădere a mortalității infantile așa cum s'au petrecut lucrurile în occident.

În Banat problema se prezintă însă sub un aspect special, pe cât de interesantă pe atât de dureroasă. Căutând să ne orientăm asupra cauzelor care contribuie la marea mortalitate infantilă, trebuie să remarcăm dela început greutatea ce întâmpinăm din cauza că ele se prezintă cu variațiuni și combinațiuni din cele mai caleidoscopice dela o regiune la alta și chiar dela sat la sat.

Privind problema în general, putem face totuși o grupare a lor și o înșirare care să ne permită o orientare în ceea ce privește discuția problemei. Cauzele mortalității infantile se grupează în două mari

și progresivă care pe alocuri a luat o alură îngrijorătoare.

Redăm mai jos câteva date demografice culese din registrele de stare civilă a primăriei orașului, pe ultimii 10 ani, pentru a ne putea orienta mai bine în cele ce dorim a demonstra :

categorii : I : cauze sociale și II : cauze medicale.

Din prima grupă a cauzelor sociale se desprind următoarele cauze, fiecare cu contribuție bine definită în producerea mortalității infantile în Banat :

1) Desagregarea familiei datorită concubinajului și căsătoriilor premature foarte frecvente în Banat. Ea atrage după sine dispariția iubirii față de copii cari se manifestă în cele mai variate feluri după starea socială și culturală a părinților.

2) Indolența părinților față de starea sănătății copiilor cari nu sunt duși la medic decât în faza ultimă a bolii în majoritatea cazurilor. Nu este însă mic numărul nici acelor cari mor fără să fie văzuți de un medic.

3) Concepția materialistă asupra rostului vieții consolidată în toate păturile sociale ale Banatului. Aceasta este una din cauzele cele mai îngrijorătoare și des întâlnite, care contribuie atât la scăderea numărului nașterilor cât și la pierderea multor vieți de copii. În legătură cu cele mai înfloritoare sate Bănățene unde este o raritate să întâlnești familii cu 1-2 copii nu este greu să desprizi concepția materialistă a rostului vieții, de oarece răspunsul unanim va fi că bătrânii nu vreau să se destrame averea.

4) Starea materială rea a familiei contribuie mai puțin la denatalitate de oarece familiile numeroase în Banat le găsim tocmai la periferia satelor în lumea celor cari trăesc din greu și cari nu au ce împărți moștenitorilor. Nu tot așa stă chestiunea în ceea ce privește mortalitatea infantilă care este mare și aci din cauza promiscuității lipsei condițiilor igienice de viață și alimentației de proastă calitate.

5) Locuința lipsită de confort, aer și lumină pe alocuri cu egrasie în care copilului îi este dat să se desvolte de toamna până primăvara, timp în care în cele mai multe cazuri nu este scos afară nici pentru câteva ore, contribuie la frecvența rachitizmului în unele regiuni și indirect la mortalitatea infantilă.

Astfel de locuințe se găsesc pretutindeni la țară și mai ales în cartierele muncitorești ale unor industrii cari nici până azi nu au înțeles datoria de a se îngriji de sănătatea muncitorilor și a familiilor lor.

6) Lipsa de cultură a femeilor dela țară i-a parte importantă în producerea marelui mortalități a copiilor din Banat. Femeea bănățeană mai ales, este cu mult inferioară bărbatului și aceasta din cauza că prin tradiție este ținută departe de ce se petrece în lume. În satele bănățene nu găsești femeie care să

citească în ziar o carte de povești care să aibă o preocupare alta decât obligațiunea de a se îngriji de casă, în timp ce bărbaii prin școală, activitate premilitară, stagiul militar, pasionați în trecut de preocupări politice de partid și azi de starea de frământare a omenirii cu tendința la o nouă ordine socială în lume, au avut tot atâtea ocaziuni să ia contact cu civilizația.

Analfabetismul femeilor dela țară cu superstițiile, descântecurile și toate practicile băbești atât de dăunătoare sănătății copiilor contribuie la pierderea multor vieți de copii.

7) Munca extra familiară a mamei este o cauză frecventă la orașe și mai ales în industrii. În această ordine de idei obligațiunea prin lege a marilor industrii de a avea creșe sistematice bine înzestrate și dotate cu personal instruit sub supravegherea unui medic, ar face mult bine.

8) Alimentația artificială cu biberonul la modă printre cucoanele din mediul urban cari nu înțeleg să-și facă datoria de mamă alăptându-și copilul propriu de frica deformării sânilor. Alimentația artificială se practică destul de frecvent și în mediul rural în satele din apropierea orașelor mari mai ales în județul Timiș Torontal. Menționez comuna Giroc din apropierea Timișoarei unde mamele își întarcă copii în primele luni după naștere de oarece trebuie să ducă lapte la Timișoara și în acest scop pleacă la orele 4 dimineața, întorcându-se abia după masă astfel că pierd laptele. În comuna Giroc s'au găsit la examenul făcut de subsemnatul în cadrul activității de puericultură a Centrului pentru Ocrotirea copiilor din Timișoara, copiilor din comună, 48,7% rachitism între 0-2 ani. Alimentația artificială se practică frecvent și în mediul industrial, unde mama lucrează în fabrică și nu i se permite să părăsească lucrul pentru a-și alăpta copilul.

Mortalitatea copiilor alimentați artificial este cu mult mai mare decât a copiilor alimentați la sân care datorită anticorpului din lapte matern sunt cu mult mai rezistenți la infecție decât copii alimentați artificial.

În ceea ce privește grupa cauzelor medicale a mortalității infantile din cercetarea registrelor de stare civilă de pretutindeni, reiese că mortalitatea copiilor de prima vârstă se datorește unor trei grupe de cauze: 1) Debilitatea congenitală cu sau fără prematuritate; 2) Turburările digestive în anotimpul de iarnă.

În ceea ce privește Banatul, situația pare identică după registrele de stare civilă. O examinare atentă însă a populației infantile din mediul rural și urban al Banatului, desvăluie și alte cauze cu o contribuție cel puțin egală cu a cauzelor enumerate mai sus.

Asupra contribuției rachitismului la mortalitatea infantilă în Banat, m'am sesizat pentru prima dată nu din cărți și reviste de specialitate ci din ce mi-a fost dat să văd personal în anul 1938 în comuna Giroc din apropierea Timișorii unde din 46 copii dela 0—2 ani, 22 au fost rachitici, ceea ce constituie un procent de 47,8%. În căutarea unei explicații a frecvenței rachitismului la copii din această comună n'am întâmpinat nici o greutate, datorită faptului că alimentația obișnuită a sugacilor din comuna Giroc, după cum am mai menționat în altă parte a acestui articol, era cea artificială, copii fiind întărcați în primele luni după naștere pentru ca mamele să se poată plimba zilnic la oraș ocupându-se cu comerțizarea laptelui de vacă.

Din datele menționate nu aș fi tras însă concluzia menționată mai sus asupra contribuției rachitismului la mortalitatea infantilă a provinciei bănățene, dacă în altă parte nu aș fi întâlnit o situație similară. În special în jurul Caransebeșului mi-a fost dat să văd în cei trei ani și jumătate de practică pediatrică mai mulți copii rachitici decât sănătoși. Aci însă răspândirea nu se datorește alimentației artificiale care este o raritate, ci altor factori, printre cari în primul rând menționăm pe cei climatici, locuințe insalubre cu egrasie, umiditatea aerului și mentalitatea atât de dăunătoare de a nu scoate copilul din cameră în lunile reci. Factorul alimentar nici nu poate fi luat în considerare la răspândirea rachitismului din această regiune, de oarece cazurile grave de rachitism întâlnite la copiii alimentați rațional cât și rezistența acestor forme la terapia vitaminică cu vigantol etc., demonstrează acest fapt destul de explicit.

De sigur că contribuția adusă problemei copilului prin rândurile de față este modestă, date fiind datele incomplete cari mi-au stat la dispoziție momentan, ceea ce am intenționat însă prin publicarea acestui articol este păstrarea contractului opiniei publice românești cu problema mortalității infantile care constituie după cum am menționat și mai sus o problemă națională de primul ordin.

Dr. ION ADAM

Vitrina literară

ROBERT GRAVES: Eu, Claudius împărat...

În editura „Prometeu” a apărut „Istoria universală a dramei și teatrului” vol. I „Drama și teatrul religios în evul mediu, de Ion Marin Sadoveanu.

Concepută cu totul original și deosebindu-se de celelalte lucrări străine, lucrarea d-lui Ion Marin Sadoveanu aduce o contribuție românească în discuția problemelor din istoria universală a artei scenei. Totodată întreaga operă va fi un prețios instrument de înțelegere a marelui public, nu numai în chestiuni de specialitate, dar și în cele de istoria culturii, în cadrul cărora sunt descrise și analizate fenomenele dramei și ale teatrului.

În publicistica românească este prima lucrare în acest gen. Lipsa ei se resimțea. Personalitatea culturală, critică și scriitoricească a d-lui Ion Marin Sadoveanu stă chează pentru succesul cărții, care este rodul sistematizat în cuprinsul unei solide aparatului științifice a preocupărilor cu cari d. Ion Marin Sadoveanu a ținut la curent publicul bucureștean timp de zece ani, prin conferințele sale experimentale de pe scena Teatrului Național din București.

Editura „Prometeu” prezintă, bogat ilustrată și în condiții tehnice excepționale, prima fascicolă închinată

„Dramei și teatrului religios în evul mediu”.

Înscrieri pentru întreaga lucrare, aproximativ 30 de fascicole, se pot face la editura „Prometeu”, str. Brezoianu nr. 19 București.

Vor apare succesiv: Drama magică și Mimus; Drama și teatru Extraruropean; Tragedia Elină; Comedia Elină și teatrul latin; Drama și teatrul profan în evul mediu; Renașterea, dramă, teatru, arhitectură teatrală; Comedia dell'arte; Drama și teatrul german până la Gryphius; Elisabetani; Shakespeare; Spania, dela începuturi până la Calderon; Teatrul francez până la Molière; Molière; tragedia franceză.

Tirajul fiind limitat, rețineți de pe acum exemplarele de cari aveți nevoie: Editura „Prometeu” str. Brezoianu nr. 19.

Evocări ale zilelor grele de ieri

In numărul trecut puneam în evidență calitățile de seamă ale preotului Ioan Popescu din Pecica Aradului, luptător fără prihană acolo la margine. Foarte puține trăsături dintr-o prea bogată activitate. Dacă ar fi să insistăm asupra întregului „curriculum vitae” am fi putut umplea câteva pagini despre activitatea sa în parohiile Toracul Mare și Pecica. Ne-am rezumat mai ales asupra însușirilor de relief ale muncii sale laborioase.

Câteva mici rectificări și întregiri trebuiesc neapărat date în legătură cu articolul nostru: întâiu de toate pictorul noii biserici de o splendoare atât de rară nu este Blendea care s'a ilustrat în picturile murale ale monumentalei catedrale din Lipova, ci pictorul Ioan Băleanu din Caransebeș. Hotărîrea restaurării, reconstruirii și pictării bisericii a fost luată în deplină înțelegere între d. Băleanu și cei trei preoți conlurgisitori din Pecica, potrivit aprobării forurilor superioare bisericesti.

In al doilea rând, banca înființată în 1925 de părintele I. Popescu este banca populară „Păstorul” cu un capital deplin vărsat de 365.000 lei; pe când „Peșcana” este o cooperativă, al cărei membru este și sfinția sa.

Dar fiindcă a venit iarăș vorba despre acțiunile naționale ale sfinției sale, ne permitem a mai evoca din trecutul său și următoarele momente demne de reținut:

După hotărîrea luată în casa campionului nostru național de vrednică pomenire, Vasile Goldiș, preotul Ioan Popescu și-a început activitatea în lupta pentru alegerile în congregația județului Arad din anul 1913. A stat în fruntea poporului de dimineața până în noapte pentru a elupta cu cinste rezultatul obținut față de ambii notari comunali, candidații stăpânirii.

In anul 1915, în toil războiului, ca urmare a circulării Prea Sfinției Sale dr. Miron Cristea, episcopul Caransebeșului, publicat în numărul de la 1 August al „Foi Diecezane” — în conțelegere cu comitetul parohial, s'au făcut din banii bisericii steaguri tricolore naționale românești pentru arborarea zidurilor bisericii și școlilor. Insigniile acestea au deșteptat groază și-au intervenit cei înfricați la pretură pentru a fi îndepărtate. Steagurile au fost ascunse în turnul bisericii și păstrate acolo până în zilele de triumf în anul 1918. Cu un deosebit curaj a continuat pregătirea sufletească și a întărit conștiința poporului pe toate căile văzute și nevăzute. Astfel după o cuvântare ținută în biserică, cei mai stăriți poporeni au hotărît să-l însoțească în cetatea suferințelor istorice — Alba Iulia — pentru proclamarea unirii dela 1 Decembrie 1918. După această dată s'a început organizarea gărzilor naționale printr'un comitet local restrâns în care preotul Ioan Popescu a fost zilnic conducător și îndrumător pentru susținerea pazei și a ordinii. El împreună cu locot. Virgil Ciacian — un preot și un militar — s'au pus în fruntea unui convoi de 100 de trăsuri cu peste 500 de țărani și au plecat la Arad să depună jurământul de fidelitate în casa vajnicului luptător dr. Ștefan Cicio Pop. Din steagurile naționale cu cruce în vârf, scoase din ascunzișurile turnului bisericii, cu unul și cel dintâiu semn de tricolor românesc văzut pe atunci în Arad, pecicanii au dăruit pe d. Cicio și la do-

rința căpitanilor săi s'a împodobit cu acesta casa numitului comandant. Preotul Ioan Popescu, a fost încredințat cu supravegherea și cenzura poștei locale.

La Floriile din anul 1919 au intrat bolșevicii, precursorii lui Bela Kun, în Pecica și au început urmărirea conducătorilor români, preotul Popescu a fost avizat în momentul suprem de către un bun credincios al său de primejdia ce-l așteaptă. La sfătuirea și indemnul colegilor săi, îndeosebi a preotului Sava Tămășdan, care aflase amănunțit de tendința vrăjmașilor, preotul Ioan Popescu și-a luat rămas bun dela soție și fiul mai mic, care zăcea în boala spaniolă și s'a refugiat prin pădurea comunală la Arad, unde a stat cu cei mulți necăjiți în Seminarul teologic, sub scutul armatei franceze. După aceasta au sosit la casa numitului vreo 20 bolșevici, parte încălecați, parte cu biciclete, înarmați, căutându-l prin pod, pae, etc. și turmentați de mânie cereau dela soție extrădarea soțului ei.

In anul 1917 a fost încredințat cu conducerea Oficiului parohial, când a început munca efectivă pe terenul bisericesc. In anul 1917-18 s'a pus baza fondului de zidire a bisericii mărit la suma de 936 mii lei, până la anul 1929. In anul 1920-24 s'a întemeiat fondul casei parohiale ajuns la 196.000 lei, fondul de caritate ajuns la 88.000 lei, fondul dotației preoților locali augmentat la 396.000 lei pentru ajutorarea preoților în timpuri de nevoi. A exonerat dela comuna politică prin concursul efectiv al prefectului județean de pie memorie Ioan Georgescu, ajutoare anuale consecutive în suma de 900 mii lei, din toate aceste fonduri și ajutoare, în anul 1929 s'a început reconstruirea bisericii și zidirea nouă a casei parohiale de lângă sf. biserică, constând din locuință, oficiu și sala de ședință pentru consiliul parohial, cari s'au dat destinațiunii în luna Noembrie 1931.

In anul 1920, luna Decembrie s'a înființat la stăruința și sub prezidenția sa Casa culturală, provăzută cu instalația internă, adăpostită în edificiul școlii confesionale, căreia i s'a pus la dispoziție biblioteca parohială cu peste 1.250 volume și în decursul timpului i-a agonisit un capital de peste 90 mii lei, din care a dăruit 28.000 lei pentru un clopot la sf. biserică în greutate de 150 kg. mai târziu a înființat biblioteca Oficiului parohial, care numără astăzi 360 volume.

Armata austro-ungară a demontat clopotele din turnul bisericii, dela școli și cimitire pentru trebuințele războiului (1917). In anul 1925 (Ianuarie și Februarie) după neobosițele sale stăruințe, în butul nesocotitelor agitații ale unui intelectual, s'a hotărît să se facă clopotele și anume clopotul de 700 kg. cu 150.000 lei din banii bisericii, clopotul de 1200 kg. și scaunul de fier din repartiție pe popor în suma de 320.000 lei, clopotul de 150 kg. l-a dăruit Casa culturală în suma de 28.000 lei, iar clopotul de cca 500 kg. l-a dăruit credinciosul Iulian Luțai și soția.

În anul 1924 a luat hotărîrea ca Consiliul parohial pentru decretarea celor 3 zidiri școlare de locuințe parohiale pentru 3 preoți (Ven. Consistoriu Eparhial Nr. 191/1924) și a început mai târziu proces pentru scoaterea învățătorilor statificați din locuințele învățătoresți și prin sentință judecătorească au ocupat preoții zidirile școlare.

În noaptea de Crăciun a anului 1924, sectarii pocăiți, cu scop prozelitist, înființează o bancă populară cu acții plătite în capital de 92.000 lei. Imediat a făcut demersuri la Arad-București la Federația și Centrala băncilor populare și a oprit aprobarea statutelor, pe care pusese mâna preotul Popescu. Pentru a contrabalansa această acțiune, a înființat la 2 Febr. 1925 actuala bancă populară cu 306 societari și capital vărsat de 365.000 lei. Banca a numit-o: „Păstorul“, s'a pus în fruntea ei, i-a câștigat împrumuturi, a condus-o peste un an, până a pus-o pe temelii solide și apoi s'a retras dela conducerea ei.

În anul 1922 înaintează personal un memoriu către Ministerul Domeniilor, întemeiat pe motive naționale și bisericesti, pentru schimbarea sesiunilor parohiale din hotarul Pecica în hotarul comunei Rovine, pentru întregirea lor la câte 32-32 jug. cad. și pentru împărțirea sesiunilor avute la îndreptățiii români din Pecica. Schimbarea, întregirea și împărțirea au fost încuviințate și efectuate (Ven. Cons. Eparhial Nr. 2207 din 1922). În anul 1922-23 a apărat singur interesele bisericii în fața instanțelor locale și județene pentru reforma agrară și a mijlocit salvarea dela expropriere a fostelor sesiuni învățătoresți în întindere de 60 jug. cad. și a câștigat prin apel către Comisiunea județeană pentru reforma agrară numărul 733/1923, în loc de o singură sesie admisă, 3 sesiuni cantonale și alte 2 și jum. jug. cad., în total 26 și jum. jug. Corporațiunile parohiale au recunoscut ostenelele cu mulțumită în ședințele din 24.XI.1922 și 23.II.1923.

Cu Nr. 21/1925 din 4.II (Oficiu par.) a cerut la Comisiunile agrare 50 jug. cad. loc de biserică, casă parohială și cimitir pentru înființându parohie din Rovine. Ven. Cons. Eparhial Nr. 2492/1926 iar Ministerul cu Nr. 30877 din 1927 au aprobat înființarea parohiei Rovine și după multe intervenții a și primit 50 de jug. cad. în hotarul comunei Rovine în vecinătatea celorlalte 3 sesiuni parohiale pentru preoții din Pecica. Asupra acestor sesiuni este introdusă în Cartea funduară a comunei Rovine Nr. 5799, ca proprietară, „Biserica ort. rom. din Pecica“.

În anul 1918 începe regularea cimitirelor cu căi principale, nisipirea cu zgură, sădirea de arbori etc. Adunarea protopopească menționează cu laudă faptul acesta. Se continuă ordinea începută în anii 1923, (hotărîrea Consiliului Nr. 44 și 45 din 1923) când se fixează retribuiția paznicului și taxe pentru

locurile gropilor. În anul 1930 s'a împrejmuț cimitirul Ardel, în întindere de 14 ju. cad. cu gard de sârmă; iar cel al dehelenilor de 7 jug. se delimitază prin inginer oficial și se ocolește cu un șanț mare.

După ce suma de 30.000 lei adunată în anii 1925-26 printr'o colectă restrânsă s'a împotmolit la banca „Victoria“ în anul 1937 începe o colectă nouă între credincioși și cu ajutoarele votate de comunele politice din Pecica și Rovine se adună 58.530 lei. Din această sumă se reconstruește o clopotniță în stil românesc și se montează un clopot de 150 gk. în preț de 30.000 lei, care se trage gratuit pentru toți morții.

Prin stăruințele sale se înființează Fundațiunile de pompieri și facerea de odăjdii etc.: Petru Ponta și soția Anghia cu 2 jug. și 436 st. p. și se ridică o cruce la hotar, în anul 1919, Sofia Hornoiu cu jug. 1076 st. p. în anul 1925, și Saveta Novac cu 3 jug. în anul 1932.

Pe terenul milei creștine: în anul 1916 întreprinde o colectă și adună personal 1743 cor. pentru Orfelinatul din Sibiu; în anul 1925 a inițiat o colectă pentru sinistrații în urma prăpădului de apă din Brad, cărora li s'a împărțit aproape un vagon de cereale și bani; dela 1925 până la anul 1929, an de an a colectat personal sume între 2-7.000 lei, cari s'au împărțit săracilor în preajma Crăciunului; a adunat personal peste 10.000 lei pentru fondul diecezan de propagandă religioasă, a sprijinit toate colectele pentru sinistrații din Basarabia, pentru concentrați și altele;; a îndemnat și ajutat după putință pe copiii merituosi să meargă la școli și să îmbrățișeze carierele industriale și comerciale.

Toate aceste sunt fapte cari grăesc dela sine și poț servi ca un imbold pentru atâția preoți, cari își vor primi satisfacțiunea meritată într'o bună zi, asemeni colegului lor în paginile vreunei reviste sau vreunui ziar de mare răspândire.

Dealtfel preotul Ioan Popescu are studii universitare: este și licențiat al științelor de stat al fostei Facultăți de Drept din Oradea. A trecut și examenul de profesor de religie și este salariat potrivit pregătirilor sale academice.

Dr. TITU POPA

„Sogno d'un mattino d'estate“

Questa è la storia di uno strano fiore del deserto egiziano, d'un fiore che tutte le mattine mi dà il buongiorno quando spalanco le imposte del balcone della mia camera da letto. Mi saluta agitando si tutto sullo stelo esile, dondolando i sepal bianchi in mezzo ai quali ride come una bella bocca carnosa la campana rossa, macchiata di colore. Gli rispondo con un sorriso e con un cenno del capo. Mi lavo, mi vesto, chiacchierando con lui. Gli mormoro un sommesso arrivederci quando prendo la mia borsa per andare a sbrigare i miei affari. Morrebbe senza di me ed io intristirei senza di lui.

Stamattina mi ha parlato, anzi ha risposto ad una mia domanda. Stavo divagando sull'amore in generale e su una una recente disavventura personale. Gli chiesi se avesse mai amato.

— Si-mi rispose con una voce che pareva un sospiro di violino ma che non era per ciò meno udibile e reale.

— Si, anch'io ho amato... ma è passato tanto tempo! —

Mi sorpresi a rispondergli senza manifestare il minimo stupore come se fosse una cosa naturale che un fiore parlasse. Era tanta l'abitudine di conversare con Gegi (lo chiamavo così) che lo ritenevo un interlocutore comune ed è naturale che un interlocutore parli... anche se è un fiore.

— Racconta, racconta. —

— ...Ma è trascorso tanto tempo... —

— Non importa. Racconta —

Si dondolò un poco sullo stelo come se l'emozione del ricordo lo facesse tremare, chinò i sepal a terra quasi per dirmi che si rassegnava alla mia volontà, stette immobile pensando.

— Duemila anni orsono... — cominciò — ...Allora non ero un fiore di cui tu non sai neanche il nome... non mi chiamavo Gegi... —

Notai che pronunziava questo nome come si pronuncia un nome straniero, con una sfumatura d'indisposizione nella voce. Ero sbalordito.

— ...Mi chiamavano Mirit ed ero la sposa di Akhnaton, uno dei più potenti Faraoni che abbiano regnato sul fertile Egitto. Akhnaton mi amava ma io non amavo Akhnaton. Il mio cuore era pieno di Cha, un giovane architetto della corte di Akhnaton. Era bello e forte come un selvaggio leone del deserto e mi amava. Io ero felice e lo baciavo. Cha costruiva grandi templi agli Dei e ricchi palazzi agli uomini. Diceva che io ero la più perfetta costruzione della natura e che egli doveva imparare a costruire da essa. Ma un giorno una donna gelosa disse ad Akhnaton che Mirit e Cha si amavano. Akhnaton ne ebbe

Aceasta e povestea unei ciudate flori din deșertul egiptean, o floare care în fiecare dimineață se închină când deschid balconul camerei mele. Mă salută mișcându-se toată pe tulpina gingașă, legănându-și sepelele albe în mijlocul cărora râde ca o gură frumoasă și carnoasă potirul roșu, pătat de culoare. Ii răspund cu un surâs și cu o înclinare a capului. Mă îmbrac stând de vorbă cu ea. Ii șoptesc un la vedere umil când îmi iau servieta și plec. Ar muri fără mine, iar eu m'aș întrista mult fără floarea mea.

Azi dimineață mi-a vorbit, mi-a răspuns la o întrebare. Povesteam despre dragoste și despre o nouă durere a mea. O întrebai dacă a iubit vreodată.

— Da, răspunse cu o voce care părea un suspin de vioară, dar era reală.

— Da, și eu am iubit... dar demult!

Mă trezii răspunzând fără mirare, ca și când ar fi fost firesc să vorbească o floare. Eram atât de obișnuit să discut cu Gegi (așa o chemam), încât o luam drept tovarășă și e natural ca un tovarăș să vorbească... chiar dacă e floare.

— ...dar demult, demult... —

Se legănă nișel pe tulpină ca și când emoția amintirii o făcea să tremure, înclină sepelele spre pământ parc'ar fi zis că se resemna voinței mele, se opri nemișcată, gânditoare.

— Acum două mii de ani... începu... Atunci nu eram floare al cărei nume tu nici nu-l știi... nu mă numiam Gegi... —

— Vedeam că pronunța acest nume cum se pronunță un nume străin, cu o nuanță de nehotărre în voce. Eram uimit.

— Mă chemam Mirit și eram soția lui Akhnaton, unul din cei mai puternici Faraoni care a domnit în roditorul Egipt. Akhnaton mă iubia dar eu nu-l iubiam. Inima-mi era plină de Cha, un arhitect tânăr dela curtea lui Akhnaton. Era frumos și tare ca un leu sălbatic în deșert, și mă iubia. Eram fericită și îl sărutam. Cha construia temple mari pentru Zei și palate bogate pentru oameni. Zicea că eu eram cea mai perfectă construcție a naturii și că el trebuia să învețe dela mine să construiască. Dar într'o zi o femeie geloasă spuse lui Akhnaton că Mirit și Cha se iubiau. Akhnaton avu apoi dovezi, însă nu făcu nimic. Chemă pe Cha și îi dădu ordin să construiască cel mai frumos mormânt din tot Egiptul. Cha începu să lucreze.

O umbră de tristețe trecu pe sepelele albe ale floarei; fu o clipă. Imi surâse și povesti iar.

— Nu-l vedeam decât rareori și niciodată singur. Akhnaton îi lăsa foarte puțin timp liber. În trei luni mormântul fu gata. Akhnaton vru să-l viziteze. Ne

le prove ma non fece nulla. Chiamò Cha e gli ordinò di costruire la più bella tomba di tutto l'Egitto. Cha si mise all'opera.

Un'ombra di tristezza passò sui bianchi sepali del fiore: fu un attimo. Mi sorrise e di nuovo narrò.

— Non lo vedevo che di rado e mai solo. Akhnaton gli aveva concesso brevissimo tempo. Dopo tre mesi la tomba fu pronta. Akhnaton volle vizitarla. Ci portarono tutti e tre, Akhnaton, io e Cha, nel deserto a poca distanza dalla città. Una scorta di pochi uomini armati di lance ci accompagnava. Magnifica era la costruzione del genio di Cha. Egli ne illustrava i particolari. Poi... fu come un fulmine.

Lo vidi cadere con la faccia verso terra.

— Uccidetelo! —

Solo dopo che Cha era caduto udii il comando di Akhnaton. Compresi.

Egli sapeva... —

Ancora la bocca sanguigna del fiore si aprì ad uno strano silenzioso riso. Abbassai gli occhi.

— Sul corpo immoto di Cha piansi tutte le mie lacrime. Akhnaton osservava ma io non pensavo a lui. Lo sentii avvicinarsi ma non mi voltai. Chiamavo il mio amore che non mi rispondeva. Le ultime impressioni che s'incisero sul mio corpo furono il credo di una lama e il ghiaccio delle labbra di Cha.

Quando i nostri corpi si furono addormentati le anime si svegliarono. Eravamo immedesimate l'una nell'altra. Come mai lo eravamo stati in vita. Ognuna di noi era tutta nell'altra e viceversa. Contenuta e contenente ad un tempo. Con „le mani nelle mani“ contemplavamo i nostri corpi... Le lance fiorivano come fiori monstruosi e terribili su dalle nostre schiene. Poi...

S'interruppe. Continuò.

— Di notte il mio corpo fu sottratto, bruciato e le ceneri sparse nel deserto. La mano dell'amico che t'ha recato dalla mia terra quest'urna piena della sabbia incostante del deserto non t'ha dato solamente un simbolo della sua anima mobile e vagabonda ma ha raccolto anche un po' della mia cenere... Da essa cresce questo fiore che tu non hai seminato... cresco io Mirit, moglie di Akhnaton il Grande, compagna dolce di Cha.

Fra una settimana m'imbarco per l'Egitto alla ricerca della tomba e della cenere di Cha, l'amante.

L'ho promesso al mio fiore innominato, al desiderio di Mirit.

Ella mi ha dato tutte le indicazioni.

La troverò, stanne certa, il tuo Cha e te lo porterò.

Allora la vostra vita crescerà su dalle vostre radici e la vostra pallida storia d'amore și rinnovera, eterna ad ogni stagione.

Jesi (Ancona), ITALIA.

GIUSEPPE MARASCA

dusem toți trei, Akhnaton, eu și Cha, în deșert la scurtă distanță de oraș.

O escortă de câțiva oameni armați cu lance ne conducea. Splendidă era construcția genialului Cha. El ne arăta detaliile. Apoi... fu ca un trăsnet.

Il văzui căzând cu fața la pământ.

— Ucideți-l!

Numai după ce căzuse Cha auzii ordinul lui Akhnaton. Înțelesei. El știa...

Gura de sânge a floarei se mai deschise într'un răs ciudat de liniștit. Imi plecai ochii.

Pe corpul nemișcat al lui Cha am plâns amar. Akhnaton observa dar eu nu mă gândeam la el. Il simții apropiindu-se dar nu mă întorsei să-l văd. Chemam dragostea mea care nu-mi răspundea... Ultimile impresii incizează pe corpul meu fură acelea ale unei lame reci și buzele de ghiață ale lui Cha.

Când corpurile noastre fură adormite, sufletele se deșteptară. Erau contopite unul într'altul. Ca niciodată în viață. Fiecare din nou era cu totul celălalt. Conținut și conținând în același timp. Cu „mâinile în mâini“ noi contemplam corpurile noastre... Lăncile înfloriau ca florile monstruoase și teribile pe spatelul nostru. Apoi...

Înterupse. Continuă.

— În timpul nopții corpul meu fu ars și cenușa împrăștiată în deșert. Mâna prietenului care ți-a adus din pământurile mele această urnă plină de nisipul mișcător al pustiului nu ți-a dat numai un simbol al sufletului său nestatornic și vagabond, ci a adunat și o parte din cenușa mea... Din ea crește această floare pe care tu ai semănat-o... cresc eu Mirit, soție a lui Akhnaton cel Mare, tovarășă a lui Cha.

După o săptămână mă imbarc spre Egipt, în căutarea mormântului și cenușei lui Cha, iubitul.

Am promis-o floarei mele fără nume, dorinței lui Mirit.

Ea mi-a dat toate indicațiile.

Il voi găsi, fii sigură, îți voi aduce pe Cha al tău.

Atunci viața voastră va crește deasupra rădăcinilor și palida voastră poveste de iubire se va reînnoi eternă în fiecare anotimp.

trad. RODICA CLOPOTEL

Noutăți literare

În editura „Prometeu“ a apărut cartea de mare succes „Eu, Claudius, împărat...“ de Robert Graves, care a avut un viu ecou în toate țările Europei și Americii.

Cu multă culoare și cu un robust humor, sunt prezentate figurile împăraților August, Tiberiu și Caligula, predecesorii sârmanului Claudius, a-

juns fără voia lui cezar și zeu.

Nu este o viață romanțată propriu zisă, ci prezentarea realistă a unei întregi epoci.

Autorul nu exaltă vremurile pe care le cunoaște până în adâncurile cele mai întunecate, nici nu le înegrește, dar le oglindește fidel, înfigând acolo sulitețele unei fine ironii.

Volum dens de 436 pagini, „Eu, Claudius, împărat...“ este menit să cunoască și la noi marele succes de librărie pe care l-a avut pretutindeni.

Rodica editură „Prometeu“ înregistrează cu această carte o nouă victorie.

Depozit general: Librăria PROMETEU str. Brezoianu 19.

Numele de familie al lui Ștefan Herce

După cum se știe, primele traduceri de texte religioase în l. română, au avut în vedere aproape numai Noul Testament, adică Scripturile care priveau viața și învățăturile Mântuitorului și ale Apostolilor. Trebuie să mergem către anul 1688, la Biblia lui Șerban Cantacuzino sau „Biblia dela București”, cum i se mai spune, pentru a găsi în întregime Vechiul Testament.

Pentru frumusețea lor și pentru laudele ce se aduceau celui Atotputernic, s'au tradus în l. română chiar dela început, Psalmii lui David.

Încă depe la jumătatea sec. XV-lea s'au tradus în limba română din l. slavonă, sub influența huseită, textele cunoscute sub numele de :

Psaltirea Voronețeană, Psaltirea Scheiană și Psaltirea Hurmuzachi.

În anul 1582, a fost tradusă pentru prima dată, o parte din V. Testament, „Cartea facerii” și „Eșirea”, la Orăștie.

E vorba de așa numita „Palia dela Orăștie”, tradusă sub influența calvină depe „Pentatencul” maghiar al lui Gaspar Heltay.

Între traducători figurează și numele lui Ștefan Herce, preot din Caransebeș, al cărui nume îl poartă astăzi o străduță, ce limitează liceul „Traian Doda”, din orașul său natal.

Creдем că numele de familie al preotului calvin, nu este „Herce”, așa cum îl transcriu istoriile literare, ci „Hârce”.

„Hârce” este numele pe care țăraniii bănățeni și astăzi îl dau șoarecelui. Se știe că Ștefan „Herce”

era un preot câștigat calvinismului, care își făcuse din orașul său, un centru de propagandă calvină.

Calvinismul prinsese mai ales printre unguri, care forțau trecerea Românilor la calvinism.

Numele lui Ștefan „Hârce”, sub influența ortografiei maghiare, care nu avea pe „â” și-l reda sub forma aceasta „ê”, a trecut la „Hêrce”, apoi la „Herce”.

Și astăzi, sub influența ortografiei maghiare, în „Enciclopedia Română”, a lui C. Diaconovici, Sibiu 1900 și în enciclopedia „Minerva”, Cluj, 1929 „Herce” e redat „Hercse”.

Există și astăzi în Caransebeș, o familie „Hâr-cilă” care, probabil, sub influența germană se iscălește „Hertila” dela germ. „Hêrtschila”. Schimbarea numelor de familie, sub influența maghiară, germană și mai cu seamă sârbă, e foarte frecventă la Români din Banat.

În Banat, pluralul dela substantivul „hârce” șoa-rece, este „hârți” în loc de hârci”, cum ar trebui normal să fie.

Probabil și aci este tot o influență germană. „Ci” în l. germană se pronunță „ți”.

Când va fi avut loc schimbarea numelui traducătorului calvin al „Paliei dela Orăștie” n'am putea preciza ; poate în școală, poate mai târziu ca preot.

Părerea noastră este că trebuie să pronunțăm și să scriem Ștefan Hârce și nu Ștefan Herce.

I. C. NICOLA, profesor

Biometrie medicală și statistică vitală

D. dr. P. Râmneanțu, cercetătorul neobosit al caracterelor antropologice ale populației românești, a dat, în 1939, un dar prețios pentru cei ce ostenesc pe ogorul medicinei și biologiei : volumul de peste 700 pg., intitulat „Biometrie medicală și Statistică vitală”, care a împlinit imediat și cu prisosință lipsa mult resimțită a unui manual, în care omul de știință să găsească metodele matematice, fără de cari nu se poate face azi o interpretare științifică a datelor culese.

Astăzi, când activitatea medicală, atât curativă cât și cea preventivă, a trecut din domeniul empiric în cel al determinării cantitative, oricare cercetător al fenomenelor vitale trebuie să posede acest volum, care îi înlesnește tragerea concluziilor pe baza materialului adunat, care, în majoritatea cazurilor, nu prezintă decât o porțiune, un „eșantion” din totalul fenomenelor de acelaș fel. Cu cât acest „eșantion” e mai mare, cu atât apro-

pierea de adevăr e mai mare; însă nu trebuiesc neglijate numeroasele cazuri când observatorul nu dispune de prea numeroase cercetări și e nevoit să surprindă realitatea din numărul restrâns de date pe cari le-a putut obține, comparându-le cu rezultatele altor observatori și calculând certitudinea valorilor obținute.

Metodele statistico-matematice ne permit să ne dăm seama de valoarea observațiilor, calculând rolul jucat de hazard, pe lângă cel al legilor biologice, în producerea fenomenelor.

Lucrarea d-lui dr. P. Râmneanțu, pe lângă că scutește pe omul de știință român de a recurge la numeroase și costisitoare tratate în limbi străine, mai are marele merit de a prezenta, ca exemplu pentru aplicarea metodelor, un bogat material documentar privind țara noastră, ceea ce trezește interesul pentru problemele noastre de populație.

Această carte servește, atât studentului care se inițiază în

cercetarea fenomenelor biologice de masă, făcându-l să vadă importanța crescândă a aplicării statisticii matematice, cât și medicului igienist, care nu poate să-și dea seama de eficacitatea activității lui, decât privind statisticeste colectivitatea ce i-a fost încredințată.

Dar nici biologul care lucrează în laborator nu se poate lipsi de această lucrare, care îl ajută să-și pună observațiile în adevărata lor lumină științifică.

Scopul practic urmărit de autor a fost binecuvântat de toți cei cărora le-a ajuns lucrarea, de care nu s'a mai putut lipsi nici cel mai infocat inamic al matematicilor.

Claritatea expunerii dă satisfacția imediată a lucrului lesne înțeles și îndeamnă la aplicarea formulelor matematice, atât de complicate la prima vedere.

Apărut în editura Institutului Central de Statistică, volumul se prezintă în excelente condițiuni tehnice și, în timpul relativ scurt dela apariție, a avut un răsunet binemeritat.

M. VESTEMEANU

Mi resta un sol desire

(Mai am un singur dor) di Michele Eminesou

*Mi resta un sol desire :
nella pace lunare
lasciatemi morire
sulla riva del mare ;*

*Che mi sia il sonne mite
ed il bosco vicino,
sopra l'acque infinite
abbia un ciel azzurrino.*

*Non voglio alle mie ceneri
un ricco cataletto,
ma intrețiatemi un letto
di ramoscelli teneri.*

*Nessuno sulle spoglie
pianga al mio capezzale,
ma dia voce alle foglie
la stagione autunnale.*

*Mentre i vivi irrequieti
si riversano in una,
scivolă via la luna
fra i rami degli abeti.*

*Gelido a seri il vento
i campani percuota,
sopra me un tiglio lento
i santi rami scuota.*

*Non voglio un esiliato
esser più, d'ora innanze
ma mi saranno a lato
le vaghe rimembranze.*

*E dagli abeti fuori
le stelle comparendo
mie dolci amiche essendo
sorrideranno ancora.*

*Gemeră d'inquietudine
del mare l'aspro canto...
Sarò Terra soltanto
nella mia solitudine.*

Traduzione di MINA BOSCHI

Câteva probleme românești la margine de țară

Note fugare dintr'o excursie la Curtici-Arad

Localitatea de frontieră Curtici este consemnată în toate întinerariile internaționale, deoarece noul botez care s'a încercat de „Decebal” în amintirea marelui rege străbun, n'a prins și n'a putut rezista. S'a revenit asupra „Curticiului” care în sine n'are niciun înțeles. Pe drept numele istoric românesc ar fi „Curțile” care durează în amintirea poporului ca o realitate, fiind acolo odată o casă feudală de strălucire deosebită, niște curți ale grofilor bogătași înfipti acolo în inima humei foarte fertile a câmpiei fără sfârșit.

Curticiul ca stațiune de vamă, cu instituțiuni reclamate de un mare punct de frecvență la graniță în centrul Europei centrale, are pretenții. Regimul românesc l-a înzestrat cu un frumos palat de gară, elegant și cu peron modern.

Dar cine bănuiește, că această comună Curtici este extrem de caracteristică în ce privește vitalitatea rasei românești? Ai crede că vei avea de-a face cu o populație împeștriată, doar suntem la limita apuseană a etnicității noastre unde rasele se întrepatrund reciproc. Despre cari rase se poate vorbi în regiune? Chiar despre slovaci („tăuți”), șvabi și unguri.

Dar prezența deasă, compactă și pură a românismului la Curtici verifică incontestabila așezare milenară a noastră pe câmpie. Noi n'am fost numai un popor de munte, ci ne-am întins și am dominat la fel șesurile de mii de ani. A fost o alternanță egal de viguroasă, un schimb de produse între munte și șes, poporul având nevoie în chip tot atât de intens de ocupațiunile potrivite celor două climate.

Nota predominantă la Curtici este aceasta: românii sunt o masă omogenă și de o influență hotărâtoare asupra puținilor minoritari. E un lucru precis de tot aici, că germanii și ungurii vorbesc o românească tot atât de curgătoare ca și românii; ba ce e mai mult: mai bine știu limba română decât propria lor limbă maternă. Dovada? Dascălul de

germană predă lecțiunile în limba română, traducând din aceasta apoi cu răbdare materia în limba germană. Și vor mai fi astfel de stări și într'altă parte. Mai este un extraordinar zel german de a urmări familiile mixte germano-maghiare, încercând a le atrage în sfera culturii germane. Nu ne interesează aci alt aspect decât acesta: ce factor puternic și irezistibil constituie poporul român, prin mulțimile sale străvechi, în asimilările locale de spirit, imprimându-și pecetia geniului său asupra altor popoare.

A doua trăsătură fundamentală a „curticienilor”, — mai elegant și mai propriu: a „curtenilor” — este sănătatea lor fizică. Ei sunt bine hrăniți, cu obraji îmbrujorați și rotunji, semne exterioare ale economiei rentabile și prosperității materiale. În Curtici oamenii au rosturi bine definite și nu bâjbăie prin cârciumi proletariatul istovit de sărăcie și alcoolizare.

În toate sălile de școală copiii îți fac o excelentă impresie de robustețe și vitalitate. Un cor puternic al tuturor claselor îți procură o profundă și neuitată amintire a vigoarei naționale.

Nu prin temperamentul aprins al oamenilor de la șes excelează curtenii, ci mai degrabă printr'o masivitate care se urnește greu, dar odată urnită n'o mai poți opri.

În luptele naționale curtenii dacă nu săriau cei dintâi prin inflăcărare în foc, totuș deîndată ce dobândiau sensul exact al bătăliei politice știau să fie tenaci și să stea solidari până la capăt sub steagul de luptă.

Cu un astfel de popor, ca acela dela Curtici, nu te temi de vifore, ba te lămurești asupra unor probleme scumpe nouă. Românismul are piloni puternici, înfipti în inima adâncului șes din unghiul Murăș-Tisa. Intelectualii locali se pot felicita că trăesc într'un astfel de mediu popular.

HORIA TRANDAFIR

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

O SCRISOARE A PRIMARULUI DIN ARAD

STIMATE ȘI IUBITE D-LE DIRECTOR,

Țin să-ți mulțumesc înainte de toate pentru prea măgulitoarele aprecieri pe care le-ați făcut în legătură cu modesta mea activitate de primar al Aradului, în articolul d-tale „Instituțiunile moderne din Arad“.

Sunt mândru că am fericirea să conduc un oraș cu un trecut cultural și național atât de frumos. Dar chiar acest trecut așează pe umerii mei o grea răspundere: aceia de a nu știrbi nimic din gloria pe care Aradul istoric a cucerit-o și a o menține neîntinată.

Conștient de această răspundere n'am precupețit nici muncă și nici elan pentru ca sufletul românesc să se înstăpânească tot mai viu și roditor în inima regiunii ce a fost întotdeauna românească și va fi de aci încolo atât timp cât neamul nostru va viețui.

În ce măsură am reușit să-mi împlinesc dorința de a contribui cu modestele mele resurse la consolidarea și propășirea vieții românești aci la granița de Vest; aceasta n'o pot judeca eu.

Ceeace este sigur, e că nu am făcut totul ce mi-ar fi stat în putință și ceeace mă doare și mai mult este că îmi dau prea bine seama că nu pot face totul ceeace ar trebui să fac. Cu toate acestea nu mă opresc în drum, ci merg mai departe până când nu voi învinge vrăjmașii oamenilor ca și pe cele ale vremurilor. Dr. CORNEL RADU

REDAȚIONALE

Câteva studii mai lungi în numărul actual luându-ne prea mult spațiu, ne vedem nevoiți a amâna publicarea dărilor de seamă despre cărți și reviste pentru numărul nostru din Iunie, adică nr. 6.

Colaboratorii noștri sunt rugați a observa linia tradițională a presei ardelene: criticism cultural și artistic. Ia noi cultura are precădere. Politica să o lăsăm în grija cărmuitorilor.

Unde am ajunge dacă toți scriitorii n'ar face altceva decât ar da sfaturi guvernului cum să conducă statul. Numai prin cultură se ridică un popor. E imens de făcut în acest câmp. Cultura are prioritate. Totul atârână de ea: și politică, și economie, și artă. Deci: probleme culturale!

DRAMA MORALĂ DIN 1910

a fost profund sguuitoare: trei giganți ai scrisului cotid'ân își permisese-ră o mișcare în desacord cu Bucu-reștii și cu politica permanentă a Co-mitetului național din Transilvania; Mangra, Slavici și Brote întemeiau „obiectivă” officină „Corespondența română” și-și croiau un drum „al lor”, drumul misterului și al incertitudinii, susceptibil de toate bănuielele. Ad-versarii se puteau felicita că au pro-vo-cat despărțirea, de trunchiul „Tri-bunii”. A fost o lovitură de primul ordin. Însă românii s'au recules re-pede. Aradul reacționa viguros împotriva defecțiunii. Și când ne gânde-m că în anii premergători, ba chiar în anul fatal 1910, Mangra osândia persecuțiile, Slavici iscălia articolul din 30 Sept. 1909, iar Eugen Brote se ocupa de coeficientul creșterii reale a populației subliniind vigoarea rasială a românilor. Articolul nostru despre gazetarii din Arad e susceptibil de desvoltări și proporții deosebite: tinerii istorici s'ar putea consacra a-ces-tei teme.

LIMBA MATERNA

a românilor a fost apărată curajos de către eroul revoluționar sas Ștefan Ludwig Roth în lumina unei culturi și unei concepțiuni ample. În operele complete (6 volume tipărite în Mediaș și Sibiu de către d. Folbert) ale sale găsim următoarea definiție asupra forței elementare a exercițiului limbii materne: „limba este obiceiul cel mai puternic și frecvența cea mai deasă” (Die Sprache ist die maechtigste Sitte und die haefigste Gebrauch). Ceea ce este de reținut!

JUBILEUL „RĂSUNETULUI”

din Lugoj de 20 ani ai unei apa-riții săptămânale foarte regulate, grație d-lui Gheorghe Țăranu pro-prietarul, redactorul și culegătorul încercat al acestei foi, a deșteptat un viu interes în toate curcurile locale. Autoritățile și instituțiunile în frunte cu „Astra” l-au sărbătorit călduros, subliniind meritele reale ale unui gazetar inimos și dărz în umplerea unui gol simțit după dispariția „Dra-pelului”. Admirabilă tenacitate. Simț viu al știrilor. Idealism curat și jertfă desinteresată. D. Gh. Țăranu a

fost totul: a ales colaboratori, a se-lectat informațiuni, a fost expresie curată a străduințelor de mai bine, a făcut parte cuvenite fiecărei ac-țiuni cu o distingere fără greș a proporției și contribuției din orice parte. Insuși tipograf, se sacrifică re-ducând factura cheltuielilor la ulti-ma expresiune prin munca sa la vin-galac. Așa a rezistat „Răsunsetul”. E un certificat de stăruință, pricepere și virtute pe care societatea l-a sub-scris din toată inima. „Răsunsetul” se adresează tuturor, cărturarului ca și meseriașului și țăranului frunțos. A fost la nivelul cerut de cărturărimea satelor în frunte cu preotul, dască-lul, notarul ș. a. Deodată cu jubileul de 20 al „Răsunsetului” său d. Gh. Țăranu își serbează și 40 ani de mun-că tipografică. Recunoștința i se a-rată, omagiile sunt unanime, mai lipsește doar o încurajare în procu-rarea mijloacelor de rezistență în viitor a acestei foarte bune și utile gazete săptămânale. Să sperăm, că va veni și acest meritat concurs u-surând grijiile grele de două decenii.

PUTEREA PRESEI

românești: a fost probată mai ales în trecutul nostru transilvan, când băr-bați de mare cultură s'au însărcinat să trateze cu autoritate cele mai vi-tale chestiuni ale poporului.

Presă noastră a fost o mare putere, Căci grație buneii sale organizații din paginile de foc pleaua lozincele de luptă, îmbărbătările, criticile și în-drumările culturale, ce erau ascultate de toată lumea.

Guvernele oligarhice credeau că pot infrica, îmblânzi și desolidariza pe capii bisericilor noastre. Eroare! Când s'ar fi articulat vreo astfel de încer-care, presa era gata de atac. Așa în vremea mitropolitului moderat Miron Romanul.

Tot astfel ceva mai târziu. În 12 Martie 1913 „Românul” din Arad pu-blica următorul avertisment dat epis-copatului în articolul intitulat „Vlă-dicii la răspântie”:

„În camera magnaților, unde stau în urma încrederii neamului româ-nesc, așteptăm să apere până la ul-tima scântee de forță interesele ne-amului nostru!”

„Vor sta ei în aceste zile grele li-niștiți în jilțurile lor, sub pretextul bătrânețelor cari încă nu le-au sosit sau al cutărei boli născocite? Vor ră-mâne departe de lupta pe viață și pe moarte pe care o duci tu? Vor trece în tabăra dușmană alături de că-lăși tăi? Sau vor încinge sabia sfântă ce le-ai dat-o în mână și vor ieși pe câmpul de luptă?”

„Pe ce cale vor porni? Pe cea din dreapta ori pe cea din stânga?”

PORECLĂ IN RENUME

Intocmai cum Alexandri nemuria în versuri vitejia lui Peneş „Curcanul”, reabilitând porecla ostăşiască şi transformând-o în renume, apoi întocmai cum cuvântul de „rumânie” adică de iobăgie a fost adoptat cu glorie în loc de valahism, tot aşa veşnica hulă cu Dacoromania urma să nu mai fie o ruşine, dinpotriva să devină un steag. Decăteori românii din toate ţările se uitau unii spre alţii şi-şi întindeau mâinile frăţeşte pe orice căi, deatâtea ori erau stigmatizaţi ca „dacoromâni”, zeflemişii, batjocoriţi, ocărâţi şi persecutaţi. Insuş moderatul Gheorghe Bariţiu îşi pierdea adeseori răbdarea şi avea ieşiri fulminante împotriva batjocoririi. În „Părţi alese din istoria Transilvaniei” (vol. II, p. 563) el are aceste accente şi afirmări profetice:

„Adversarii pot să-şi stea în cap, şi o Dacoromanie tot există şi va exista totdeauna: iar aceea este Dacoromania reprezentată şi oarecum încarnată în unitatea limbii şi literaturii române, care este una unică pentru zece milioane de locuitori împărţiţi în câteva state”.

Aşa curaj şi aşa conştiinţa la înaintaşii noştri!

33 ANI DE GAZETĂRIE

a împlinit un preot dela ţară: părintele Valeriu Crişan, din Şercaia Făgăraşului. Deşi în mediu rural, sfinţia sa a ştiut găsi neconţinut teme pentru reportajii regulate în ziarele noastre, mai ales în „Gazeta Transilvaniei” şi „Unirea Poporului”, informând despre evenimente diverse dela sate. A redactat chiar foi populare în Făgăraş: „Oltul”, „Glasul Oltului”, „Gazeta Făgăraşului” publicând articole, schiţe, folklor, versuri lirice. A colaborat la o serie de reviste din ţară. Este autorul unor lucrări literare chiar mai întinse: amintiri, colecţii de colinde, meditaţii religioase. Magistratul din Şercaia d. Ioan Zăgan vorbeşte pe larg despre activitatea politică a părintelui Valeriu Crişan. Ne amintim cu plăcere şi noi despre cronicile părintelui relatând întâmplări şi comunicând îndemnuri de mai bine inspirate din mediul odihnit şi limpede dela ţară. Este o activitate ce merită a fi pusă în evidenţă şi laudată. Părintele a adus bune servicii neamului prin contribuţiunile sale gazetăreşti şi literare. Il felicităm şi-i urăm viaţă lungă.

ADEVĂR ŞI ÎNTELEPCIUNE DIN CĂRŢI

1. Celui care lucrează nu i se socoteşte plata ca dar, ci ca datorie; pe când celui care nu lucrează, ci crede în cel ce îndreptează pe păcătos, credinţa lui se socoteşte ca dreptate.

APOSTOL PAVEL
(Ep. către Romani 4,45)

2. Zilele fericite nu țin o vecinicie.

SENECA
(Apoc. 12,2)

3. Să nu numești pe drept fericit pe cel ce multe posedă; obține mai pe drept numele de fericit, cel ce știe să se folosească cuminte de ale zeilor daruri și să suporte aspra sârăcie și se teme de neciste mai rea ca moartea, nesfiindu-se să piară pentru ai săi scumpi prieteni sau pentru patrie.

HORATIU
(Carm. IX)

4. O femeie înțelegătoare și pricepută e sufletul întregului cămin.

FENELON

5. Fericirea aparține aceluia care face fericiți.

DELILLE
(poet francez 1738—1783)

6. Morala sau știința moravurilor e știința mare a creștinului. E arta de a-și regula sufletul prin virtute și de a fi fericit trăind bine.

M. DE CLAVILLE

7. ...Dator ești felul de viață să-ți ții după credința ta.

OVIDIU
(Tristia. Fugiți de măriri)

8. La moșneag crește înțelepciunea și dispăre puterea fizică.

HYERONIMUS
(In Epist. ad. Nepot.)

9. Munca este balsamul sângelui; munca este izvorul virtuței.

HEERDER
(Der Eid. 3,48)

10. Sunt unele nebunii care se iau ca bolile contagioase.

LA ROCHEFOCAULD

11. Cât timp vei fi fericit, prieteni avea-vei mulțime.

Dacă e timpu nnorat, singur pe lume rămâi.

OVIDIU
(Tristia. Unui prieten norocos)

12. Pânzele ambiției tale te rog să le strângi cât mai tare, Iară de ce-i prea înalt teamă într'una să ai.

OVIDIU
(Tristia. Fugiți de măriri)

13. Da, poeziei îi strică orșice teamă.

OVIDIU
(Tristia. Recomandație)

14. Iar poezia reclamă și vreme și singurătate.

(Tristia. Recomandație)
OVIDIU

15. Nerecunoștința e mama nerușinării și a tuturor supărărilor.

Xenofon
(Cyrop. I, 2)

16. Moartea trage la sorți printr'o egală lege pe cei iluștri și pe cei de rând; una încăpătoare mișcă orice nume.

HORATIU
(Carm. I. L. II)

17. Ce grea situație, să fii nevoit nu numai să guvernezi dar și să salvezi integritatea statului.

CICERO
(Al II-lea discurs împotriva lui Catilina)

18. O muștrare pătrunde mai adânc la cel cuminte, decât o sută de lovituri la cel nerod.

BIBLIE

19. Tu nelegiuitele nu pândi la locuința celui drept și nu strica liniștea colibeii lui.

BIBLIE

20. Nu vârsta face moravurile, ci faptele bune izvorăsc din înțelepciunea sufletului.

IOAN GURĂ-DE-AUR

21. Fiecare veac își va desăvârși opera sa.

V. HUGO

22. O viață fără folos e moarte prematură.

GOETHE
(Iphigenie, 1,2)

23. Viața unui om e caracterul său.

GOTHE

24. Cine odată cunoscut a fost că cu viclesug umblă, crezut numai e, chiar când adevărul spune.

FEDRU

Cules de
Dr. ODISEU APOSTOL